

**İSTANBUL BAROSU ÇEVRE, KENT
VE İMAR HUKUKU KOMİSYONU
(2025-2026)**

**BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR
7554 SAYILI KANUN HAKKINDA
RAPOR**

SUNUŞ

7554 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, iktidar partisi (Adalet ve Kalkınma Partisi) milletvekillerince Meclis Başkanlığına sunulmuş olup Meclis Başkanlığınca esas komisyon olarak Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonuna; tali komisyon olarak ise Çevre Komisyonu ile Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonuna havale edilmiştir.

19 Haziran 2025 tarihinde esas komisyon olarak belirlenen Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunda görüşmelerine başlanan, 20 Haziran 2025 tarihinde ise komisyondan geçen Kanun; 19 Temmuz 2025 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş, 24 Temmuz 2025 tarihli ve 32965 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanun Teklifi'nin kamuoyu gündemine yansımalarının ardından İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu olarak tarafımızca; Çevre Kanunu, Maden Kanunu, Mera Kanunu gibi çevre mevzuatının temel koruyucu yasalarında çok boyutlu değişiklikler öngören, ÇED süreçlerini etkisizleştiren ve idari denetim mekanizmalarını gevşeten düzenlemeleri haiz Kanun'a ilişkin inceleme ve çalışmalar yürütmek üzere ivedilikle bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

Bu kapsamda Torba Kanun'un komisyonda görüşüldüğü 19 Haziran 2025 günü Meclis'in güvenlik personelleri tarafından TBB Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu üyesi meslektaşlarımıza yönelik darp ve fiziksel müdahaleye dikkat çekmek ve geri döndürülemez ekolojik tahribata neden olacak düzenlemeleri içeren Torba Kanun'un geri çekilmesi talebimizi ilgililere duyurmak üzere; 25 Haziran 2025 tarihinde, Baromuzun ve Komisyonumuzun sosyal medya hesaplarında *“Ülkemizin Nitelikli Topraklarını, Doğasını Savunanlara Karşı TBMM’de Yaşanan Şiddeti Kınıyor, Meclis’in Demokratik ve Çoğulcu Niteliğini Savunuyoruz”* başlıklı kamuoyu açıklamamız paylaşılmıştır. Yine 30 Haziran 2025 tarihinde, Türkiye'deki Baroların çevre komisyonlarıyla eş zamanlı olarak; Kanun Teklifi'nin öngördüğü, Anayasa'ya aykırılık arz eden ve çevre mevzuatındaki koruyucu düzenlemeleri işlevsiz kılan değişikliklere dikkat çekmek için ortak bir basın açıklaması gerçekleştirilmiştir. Kanun Teklifi'nin TBMM Genel Kurulunda görüşülmeye başlandığı 4 Temmuz 2025 tarihinde ise doğasını, ormanını, zeytinliklerini, toprağını, köyünü savunmak üzere yurdun dört bir yanından TBMM önüne gelen yurttaşlara desteğimizi içeren kamuoyu açıklamamız Komisyonumuzun sosyal medya hesaplarında paylaşılmıştır.

13 Temmuz 2025 tarihinde ise Komisyonumuz tarafından *“Süper İzin Yasası Karşısında Ekolojik Mücadele: 95 sayılı Torba Yasa Teklifi’ni Konuşuyoruz”* başlıklı bir panel düzenlenmiş olup iki oturum şeklinde gerçekleştirilen panelde Baro Başkanımız Av. Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU, İstanbul

Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi Öğretim Üyesi Av. Prof. Dr. Osman Devrim ELVAN ve Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ, İstanbul Barosu Çevre Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Deniz BAYRAM, Gazeteci Bahadır ÖZGÜR, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Berna BALCIOĞLU ve Çevre Aktivisti Halime ŞAMAN konuşmacı olarak yer almıştır. - *Panelin düzenlendiği tarihte henüz Kanun Teklifi aşamasında olan-* Kanun'un hukuki, çevresel ve sosyolojik boyutlarının ele alındığı panele ilişkin Komisyonumuzun çalışma grubu tarafından hazırlanan bildiri, Rapor'un yedinci ve son bölümünde yer almaktadır.

16 Temmuz 2025 tarihinde Komisyonumuz tarafından yapılan çağrı üzerine İstanbul Barosu avukatları ile Ankara'ya gidilerek, TBMM yakınındaki Cemal Süreya Parkı'nda barışçıl eylemlerini sürdüren köylülerle, doğasına sahip çıkan yurttaşlarla, TBB Çevre ve Kent Hukuku Komisyonunun çağrısıyla diğer barolardan Ankara'ya gelen meslektaşlarla buluşulmuştur. Burada, günler boyunca Kanun Teklifi'nin geri çekilmesi için barışçıl eylemlerini sürdüren, parkta uyuyan yurttaşlara destek sunulmuş; TBB tarafından gerçekleştirilen basın açıklamasına katılmıştır. Ardından TBMM'ye gidilerek Kanun Teklifi üzerine muhalefet partilerinin grup başkan vekilleriyle görüşülmüştür.

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu tarafından 7554 sayılı Kanun'un incelenmesi amacıyla oluşturulan çalışma grubu, Teklif henüz yasalaşmadan önce ilgili raporu hazırlamaya başlamıştır. Çalışma grubunda yer alan Av. Dr. Sinem ŞİRİN IŞIK, Av. Esmenur ÇAĞLAK, Av. Görkem OVA, Av. Seher Deveci ÖZTÜRK, Av. Songül GÖRECİ ve Av. Tansu GÜNGÖR'ün katkılarıyla hazırlanan raporun birinci bölümünde 7554 sayılı Kanun'un yasa yapım süreci ve Anayasa'ya uygunluk bakımından değerlendirilmesi; ikinci bölümünde Kanun kapsamındaki değişikliklerin orman mevzuatı bakımından değerlendirilmesi, orman alanlarında gerçekleştirilen madencilik projelerine ilişkin ruhsatlandırma ve yetki devrinin hukuki temelleri, Kanun'un orman ekosistemine etkisi ve ekolojik sonuçları; üçüncü bölümünde zeytin ve zeytinciliğin tarihi, zeytin ve zeytinciliğin kültürel, sosyolojik, ekonomik önemi, Türkiye'de zeytin mevzuatı, zeytin ağaçlarının taşınmasının zeytin ekosistemi üzerindeki etkisi; dördüncü bölümünde 7554 sayılı Kanun çerçevesinde mera alanlarının hukuki ve sosyal boyutları, kanun değişikliğinin mera alanları, kırsal nüfus, tarım ve hayvancılık faaliyetleri üzerindeki olası etkileri; beşinci bölümünde 7554 sayılı Kanun kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçlerine ilişkin değişikliklerin değerlendirilmesi ve altıncı bölümünde 7554 sayılı Kanun kapsamındaki değişikliklerin sulak alanlar ve hassas koruma bölgeleri üzerindeki etkilerinin hukuki ve çevresel boyutları, Kanun'un Türkiye'nin iklim krizine ilişkin hedef ve taahhütleri bağlamında değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Raporun tamamlandığı süreçte, -24 Temmuz 2025 tarihinde- inceleme konusu 7554 sayılı Kanun Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu olarak Anayasa'ya, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelere, Türkiye'nin iklim krizi karşısındaki hedef ve taahhütlerine, kamu yararı ilkesi başta olmak üzere idare ve çevre hukuku ilkelerine aykırılık arz eden, çevreye ilişkin koruyucu yasaları aşındıran 7554 sayılı Kanun'a yönelik çalışmalarımız ve Kanun kapsamında, çevresel sürdürülebilirlik ilkesini ihlal ederek çevre tahribatına yol açacak her türlü uygulama ve müdahaleye ilişkin hukuki mücadelemiz sürecektir.

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu

İÇERİK:

Bölüm I:

7554 sayılı Kanun'un Yasa Yapım Süreci ve Anayasa'ya Uygunluk Bakımından Değerlendirilmesi

Bölüm II:

7554 sayılı Kanun Kapsamındaki Değişikliklerin Orman Mevzuatı Bakımından Değerlendirilmesi, Orman Alanlarında Gerçekleştirilen Madencilik Projelerine İlişkin Ruhsatlandırma ve Yetki Devrinin Hukuki Temelleri, Kanun'un Orman Ekosistemine Etkisi ve Ekolojik Sonuçları

Bölüm III:

Zeytin ve Zeytinciliğin Tarihi; Zeytin ve Zeytinciliğin Kültürel, Sosyolojik, Ekonomik Önemi, Türkiye'de Zeytin Mevzuatı, Zeytin Ağaçlarının Taşınmasının Zeytin Ekosistemi Üzerindeki Etkisi

BÖLÜM IV:

7554 sayılı Kanun Çerçevesinde Mera Alanlarının Hukuki ve Sosyal Boyutları; Kanun Değişikliğinin Mera Alanları, Kırsal Nüfus, Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri Üzerindeki Olası Etkileri

BÖLÜM V:

7554 sayılı Kanun Kapsamında Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) Süreçlerine İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi

BÖLÜM VI:

7554 sayılı Kanun Kapsamındaki Değişikliklerin Sulak Alanlar ve Hassas Koruma Bölgeleri Üzerindeki Etkilerinin Hukuki ve Çevresel Boyutları, Türkiye'nin İklim Krizine İlişkin Hedef ve Taahhütleri Bağlamında Değerlendirme

BÖLÜM VII:

“Süper İzin” Yasası Karşısında Ekolojik Mücadele: 95 Sayılı Torba Yasa Teklifini Konuşuyoruz Paneli Sonuç Bildirisi

BÖLÜM VIII:

Hazırlayanlar

BÖLÜM I:

7554 SAYILI KANUN’UN YASA YAPIM SÜRECİ VE ANAYASA’YA UYGUNLUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. DEMOKRATİK YASA YAPIM SÜRECİ BAKIMINDAN ANAYASA’YA VE EVRENSEL İLKELERE AYKIRI BİR SÜREÇ:

1. KANUN’UN HAZIRLANMASI VE MECLİSE SUNULMASI:

7554 sayılı Kanun, 13 Haziran 2025’te Çorum Milletvekili Oğuzhan Kaya ve Zonguldak Milletvekili Ahmet Çolakoğlu ile 113 Milletvekilince Meclis Başkanlığına sunulmuştur.¹ Meclis Başkanlığı 2/3159 Esas sayılı Teklif’i, esas komisyon olarak Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonuna, tali komisyon olarak ise Çevre Komisyonu ile Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonuna havale etmiştir.

¹ https://tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/80d8f541-8c22-47af-ae19-019769447bc3?TSPD_101_R0=08ffcef486ab20001fdb6909c9f145c9c242a7680fa37f34e8a868922595128fdf191e3654e7402708d7c512bf14300005e74a1d62c9a72314bbc6c6e668a85200413ab7625b2e3c263a3c1221d17186f30e34e0336d2d7ee7b6f00c54f088af

Söz konusu Kanun, son yirmi yılda ısrarlı biçimde Meclis gündemine taşınan aynı konudaki benzer tekliflerin sonuncusudur. Aynı siyasi parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) milletvekilleri gündeme taşınıp Mecliste kabul edilen bu son Kanun da 2872 sayılı  evre Kanunu, 3213 sayılı Maden Kanunu, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı Hakkında Kanun, 4342 sayılı Mera Kanunu, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kanunu, 5403 sayılı Toprak Koruma Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu olmak üzere  evre, doğal ve kültürel varlıklar, ormanlar gibi önemli konulardaki temel kanunları değiştirmektedir. Özellikle 2013'ten itibaren yoğunlaşan madencilik faaliyetleriyle ilgili çeşitli hukuki düzenlemelerin bir kısmı yargı kararlarıyla iptal edilmişti veya kamuoyunun yoğun tepkisi üzerine geri çekilmişti. Bunların sonuncusu, kabul edilen Kanun'la benzer şekilde zeytinliklerde madencilik faaliyetinin yapılmasının önünü açacak düzenlemelere yer veren 10 Aralık 2022 tarihli Düzce Milletvekili Fahri  akır ve 38 milletvekili tarafından Meclise sunulan Kanun Teklifi'ydi. Bu Teklif, Komisyon g r řmelerindeki² Anayasa'ya aykırılık itirazları, tartışmalar ve kamuoyu tepkisi neticesinde geri çekilmişse de aynı düzenleme yeniden gündeme taşınmıştır. Aynı gerekçelerle gündeme taşınan inceleme konusu 7554 sayılı Kanun, kamuoyunun tepkisinin ve konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin ve meslek kuruluşlarının önerilerinin, bilimsel raporların ve ülkemizin yaşadığı  evre, iklim, afet sorunlarıyla ilgili deneyimlerin dikkate alınmadığını bir kez daha göstermektedir.

Bu noktadan hareketle Kanun'un gündeme taşınma biçimi de demokratik yasa yapım s reclerine uygun olmadığını göstermektedir. Kanun'un hazırlığı, kamuoyuna kapalı şekilde yapılmıştır. Konuyla ilgili bilim insanları ve meslek örgütleri, bizzat Kanun'un düzenlemesine konu edilen bölgede yaşayanlar Kanun'un hazırlık sürecine katılmak bir yana, Kanun'dan haberdar bile edilmemişlerdir. Kamuoyundan gizli şekilde hazırlanan Kanun, demokratik yasa yapım sürecine uygun biçimde oluşmamıştır. Bu nedenle raporun diğer bölümlerinde açıklandığı üzere kamu yararını da gözetmemektedir.

2. 7554 SAYILI KANUN'UN TORBA KANUN N TELİĞİ:

Torba kanun uygulaması, yasama organının hızlı çalışamadığı ve bunun neticesinde zamanında kanun çıkaramadığı şeklinde ileri sürülen eleştiriler karşısında geliştirilen bir yöntemdir. Kısa sürede daha fazla sayıda ve acil gereksinimlere yanıt vererek yasa yapımını kolaylaştıracığı düşüncesiyle geliştirilen bu yöntem, usul ekonomisi için tercih edilmektedir.

Yasama organları yasa yapım faaliyetini, katılımcı, çoğulcu ve şeffaf bir müzakere ortamında yürüttüğü sürece etkin olur. Ancak bu yöntem TBMM'de yoğun biçimde kullanılarak hız uğruna nitelikli yasa yapım

² https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=3079

sürecini “kemiren” bir uygulamaya dönüşmektedir.³ Genel kanun yapım aracı haline gelen bu yöntem ile konu yönünden birbiriyle ilgisi olmayan veya aralarında zorunlu bir ilişki bulunmayan çok sayıda farklı kanunda değişiklikler yapılmaktadır.⁴ Dünyadaki farklı uygulamalar bir yana Türkiye’deki uygulama, yasama organında bir kanun üzerinde uzlaşma olanağının olmadığı durumlarda iktidar partilerince müzakereden kaçınmak için kısa sürede kanun yapmak amacıyla kullanılmaktadır.⁵ Uzlaşma olanağının olmadığı veya az olduğu belli konulardaki çok sayıda kanunun, kamuoyunda tartışılmasını engellemek ve hızlı biçimde değiştirilmesini sağlamak için birçok değişiklik aynı metinde bir araya getirilmektedir. Torba kanunun neyi, nasıl değiştirdiği ne başlığından ne de içeriğinden anlaşılmakta, kanun teklifinin içeriğini anlamak özel bir çaba ve/veya uzmanlık gerektirmektedir. Olağan kanun yapım sürecinden farklı olarak da torba kanun teklifleri ayrı komisyonlara gitmemekte, kanun metninin tümü ve maddeleri Meclis Genel Kurulunda ve komisyonlarda ayrı şekilde görüşülmemekte, sadece maddeleri görüşülmektedir. Kamuoyunun bilgilendirilmesini ve fikir, eleştiri geliştirmesini engelleyen bu yöntem, aynı zamanda teklifteki metnin önergeler ile sınırsız biçimde genişletilmesine, son anda gözlerden kaçan değişikliklerin kabul edilmesine de neden olmaktadır. Ayrıca bu süreç, diğer kamu kurumlarından, meslek örgütlerinden, sivil toplum örgütlerinden görüş alınmasını, nitelikli yasa yapımının bir unsuru olan düzenleyici etki analizi yapılmasını engellemektedir; kanun teklifinin içeriği itibarıyla görüşülmesi gereken esas ve tali komisyonlarda görüşülememesine neden olmaktadır.⁶

7554 sayılı Kanun da “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” adıyla, tek bir torba kanun ile yukarıda anılan birçok önemli kanunda aynı anda değişiklik yapılması önerisini Meclise taşımıştır. Aslında torba kanun tekliflerinin ismi değişiklik yapılan ilk kanunla anılıp “*ve diğer kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi*” şeklinde devam ederek adlandırılır. Ancak 7554 sayılı Kanun bu kurala da uymayarak, değişiklik yaptığı hiçbir alanla ilgili isminde bir belirti taşımaksızın Meclise sunulmuştur. Kanun’un sunuluş biçimi, kanunun kamuoyunda ve Mecliste yeterli ve açık biçimde tartışılmasına engel olarak demokratik yasa yapım sürecini zedelemektedir. Aynı zamanda bu biçim, Kanun’un içeriğinin de kanunların taşınması gereken açıklık, öngörülebilirlik, belirlilik ilkelerinden yoksun olmasına neden olmaktadır. Kanun’un biçimi kamu yararının esas alınmadığını, belli kişi veya grupların

³ Kaboğlu, Doğal Kaynakların Planlanması, Ülkenin Bölünmez Güvenliği, 21.07.2020, s. 28.

⁴ Genel olarak torba kanunlar hakkında bkz. Fahri Bakırcı, “Yasama Sürecinin Hızlandırılması - Yasama Yetkisinin Devri ve Nedenleri Üzerine”, Kamu Hukukunun Dönüşümü, Ed. Necmi Yüzbaşıoğlu, Burcu Alkış, Beta Yay., 2017, s. 127 vd.; Şeref İba, Ülkemizde “Torba Kanun” ve “Temel Kanun” Uygulamaları, Ankara Barosu Dergisi(1), 197-202; Şeref İba, “Karşılaştırmalı Bir Parlamento Hukuku Analizi: Torba Kanun Nedir, Ne Değildir?”, Adalet Dergisi (72), 65-84.

⁵ Bakırcı, Kamu Hukukunun Dönüşümü, s. 146 vd.

⁶ Bakırcı, Yasama Sürecinin Hızlandırılması - Yasama Yetkisinin Devri ve Nedenleri Üzerine, s. 121; İba, Ülkemizde “Torba Kanun” ve “Temel Kanun” Uygulamaları, s. 74-75.

yararının hedeflendiğini göstermektedir. Aksi olsaydı torba kanun şeklinde değil kamuoyuna, ilgililere, bilimsel ve mesleki değerlendirmelere, sivil topluma açık, katılımcı bir süreç yürütülürdü. Bu yönleriyle Kanun, başta hukuk devleti ilkesi olmak üzere Anayasa'ya aykırıdır.

Kısacası, torba yasa uygulaması, nitelikli yasa yapım sürecini etkilemektedir. Özellikle son yıllarda yapılageldiği üzere madencilik alanında torba kanun şeklinde gerçekleştirilmek istenen değişiklikler bu alanda uyulması gereken “düzenleme-denetleme-yaptırım” ve “görev-yetki-sorumluluk” şeklindeki süreçleri ortadan kaldırmaktadır. Oysa ulusal ve uluslararası yargı kararlarıyla da ortaya konulduğu üzere Anayasa'nın devlete yüklediği “önleme-koruma-geliştirme” yükümlülüğü “düzenleme-denetleme-yaptırım” ve “görev-yetki-sorumluluk” şeklindeki zincirleri belirlemekle mümkündür. Torba Kanun, bu kazanımları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Diğer bölümlerde bu hususa ayrıntılı olarak değinilmektedir.

3. KANUN'UN KOMİSYONDA VE GENEL KURULDA GÖRÜŞÜLMESİ:

19 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilen 7554 sayılı Kanun, 13 Haziran 2025'te Meclise sunulmuş ve 17 Haziran 2025 günü akşam ilgili komisyon üyelerine gönderilen Torba Kanun'un 19 Haziran 2025'te esas komisyon olarak belirlenen Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunda görüşmelerine başlanmıştır. Komisyonunda yaklaşık 26 saat aralıksız görüşülerek kabul edilen Kanun'un içerdiği değişiklikler çevre, orman, tarım alanlarıyla ilgili konularda olmasına rağmen Çevre Komisyonu ve Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu tali komisyonlar olarak belirlenmiştir. Özellikle ÇED süreçleriyle ilgili -Kanun'un 11. maddesindeki- değişiklikler açısından alt komisyon kurulması önerisi de reddedilmiştir. Kanun, konusu bakımından ilgili uzmanlık alanlarına göre milletvekillerinin görev aldığı tali komisyonlarda hiç görüşülmemiş, komisyonlar Kanun'la ilgili rapor sunmamışlardır. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun raporu, toplam Kanun'un ilk ve son hali, gerekçesi, Komisyon görüşmelerine dair özeti ve muhalefet şerhlerini içermektedir. Toplam 229 sayfadan oluşan bu raporun yaklaşık 200 sayfası muhalefet şerhlerinden oluşmaktadır.

Komisyon, konu itibarıyla Kanun'un esas içeriğiyle uyumsuz bir Komisyon olmasının yanında Kanun'un kabul edilmesiyle bundan etkilenecek ilgililere, sivil toplum örgütlerine, meslek kuruluşlarına, kamuoyuna kapalı biçimde görüşme gerçekleştirmeye çalışmıştır. İlgili kişi ve kurumlar, Komisyon görüşmelerine kabul edilmek istenmemiş, basına yansıdığı üzere zor ve şiddete uğramışlardır. Oysa demokratik bir yasa yapımının katılımcı olması gerekirdi. Bu koşullar altında Komisyona kabul edilen ilgili sivil toplum ve meslek kuruluşlarının Kanun'la ilgili görüşleri ise Komisyondan geçen metne

yansımamıştır. Aynı şekilde Komisyonunda üyesi bulunan siyasi partilerin Kanun’la ilgili görüş ve eleştirilerinin hiçbir şekilde kabul edilen metne yansımadığı görülmektedir. Muhalefet şerhlerinin Komisyon raporuna göre uzunluğu ve yoğunluğu, Komisyonun Kanun’u görüşme hızı ve biçimi, görüşmelerde yaşananlar, Kanun’un esas ilgili komisyonlarda görüşülmemesi, aslında komisyon aşamasının göstermelik bir sürece indirgendiğini ispat etmektedir. Ayrıca TBMM İçtüzüğü’nün 38. maddesine göre her komisyon *öncelikli olarak* kendisine gönderilen tekliflerin Anayasa’nın “*metin ve ruhuna*” uygun olup olmadığını denetlemekle yükümlüdür ve bunu gerekçeli biçimde karara bağlamalıdır. Ancak Komisyonun Anayasa’nın “*metin ve ruhuna*” uygunluk incelemesini gündem maddesi yapmadan önergeleri reddettiği ve metnin bütününe incelemeye geçtiği anlaşılmaktadır. Bu yönleriyle Kanun, Anayasa, İçtüzük ve evrensel demokratik kurallara aykırı biçimde oluşturularak TBMM Genel Kuruluna sunulmuştur.

TBMM Genel Kurulu, 8 Temmuz 2025 Salı günü Birleşiminde Kanun’u gündemine taşımıştır. Adalet ve Kalınma Partisinin önerisi üzerine 16 Temmuz 2025 Çarşamba ve 17 Temmuz 2025 Perşembe günü Birleşimlerinde 215 sıra sayılı Kanun Teklifinin görüşmelerinin tamamlanması kararlaştırılmıştır.⁷ Meclisin daha önce aldığı belli kanunların görüşmelerinin tamamlanmasına kadar çalışma kararı ve bu önerideki kısa süreli görüşme-kabul etme hedefi düşünüldüğünde yine Kanun’un yasa yapım sürecinin kamuoyunun gündeminden en hızlı şekilde kaçırılarak kabul edilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Böylesine önemli konularda ve tüm yurttaşların haklarını etkileyen Kanun’un yasama süreci, başından sonuna demokratik hukuk devletinde olması gereken nitelikli yasa kavramını ve hukuk devleti ilkelerini karşılamamaktadır.

II. ANAYASAL VE ULUSAL, ULUSLARARASI YARGISAL KAZANIMLARA AYKIRI BİR KANUN:

Anayasa, çevre hakkının düzenlendiği 56. maddesi ile devlete ve bireylere “*çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek*” ödevini yüklemektedir. Anayasa’nın sadece çevre hakkını düzenleyen 56. maddesinde değil, örneğin 168. “*tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi*” maddesinde, 169. “*ormanların korunması ve geliştirilmesi*” maddesinde olduğu gibi doğrudan ve dolaylı olarak yukarıda değinilen özellikle madencilik faaliyetleri bakımından ortaya çıkan devletin

⁷ https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Tutanak/28/3/106/Ham/ecd6beaa-a4d7-4394-bbae-4c2925384cbb.html?TSPD_101_R0=08ffcef486ab20002410751852d550acfa9b3600a72d418a75c052eeff3615e7c353845dbb08d0c708c9c6b677143000f088f62119f25a1d3d9cb5311ec03a1f4913329c31218dec8df2b2eedb30ac22ded497bee5f8be122f7630d19e16aa4f

“düzenleme-denetleme-yaptırım” yükümlülüğü düzenlenmektedir. Bu alanda ulusal ve uluslararası yargı kararları ile elde edilen kazanımlar da bu yükümlülüğü vurgulamaktadır. İHAM’ın Maşallah Öneriyıldız kararı, Anayasa’nın 56. maddesinin devletin bu konudaki yükümlülüklerine dikkat çekmektedir. Yine Taşkın ve diğerleri v. Türkiye kararı, çevreyi etkileyebilecek konularda alınacak karar alma süreçlerinin adil olması gerektiğine; Hatton ve diğerleri v. Birleşik Krallık kararı, çevreyle ilgili süreçlerin adil şekilde işletilmesine, çevreye ve kişilerin haklarına zarar verecek faaliyetlerin etkilerini ölçmek, bu etkileri önlemek için gerekli incelemeleri, çalışmaları yapmak gerekliliğini vurgulamaktadır.

Çevre hakkının gerçekleşmesi bilgilenme-izleme, katılım, karşı çıkma-itiraz ve gerekli başvuru yollarına başvurma olanaklarının varlığına bağlıdır. Bu nedenle hakkın kullanımı, ancak Anayasa’nın 25. ve 26. maddelerindeki düşünce ve kanaat hürriyeti ile bunları yayma hürriyetlerinin, 33. maddesindeki dernek kurma hürriyetinin ve 34. maddesindeki toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, ayrıca 36. maddesindeki hak arama hürriyetinin kullanımına bağlıdır. Bu nedenle, kişilere bu hak ve özgürlükler tanınmadıkça veya bu hak ve özgürlükler engellendikçe çevre hakkının korunması da söz konusu olamayacaktır.

Bu açıklamalar çerçevesinde 7554 sayılı Kanun, ayrıntıları raporun diğer bölümlerinde ele alınacağı üzere Anayasa’nın koruduğu çevre hakkına, mülkiyet hakkına, bilgilenme hakkına, hak arama hürriyetine açık aykırılıklar içermekte ve başta hukuk devleti ilkesi olmak üzere idarenin yasallığı, kanunilik, mahkemelerin bağımsızlığı gibi evrensel hukuk ilkelerini zedelemektedir:

1.Kanunun Genelliği İlkesine Aykırılık:

Kanunlar, genel, soyut, herkese uygulanabilen objektif kurallardır ve kanunların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Kanun’un belli maddeleri ve ekindeki krokiler (*Muğla’nın Akbelen ve Yatağan bölgeleri*), halihazırda belli şirketlerce bu alanlarda gerçekleştirilen madencilik faaliyetini konu edinmektedir. Bu bölgede yaşayan halk, geçim kaynakları ve yaşam alanlarının korunması için bu şirketlerin faaliyetlerine karşı hukuki mücadele yürütmektedir ve kazanımlar elde etmişlerdir. Ancak mevcut Kanun’un bu “özel” nitelikteki düzenlemesi, kanunların taşıması gereken kamu yararı amacının ötesinde belli kişi veya grupların yararını konu edinmektedir. Kanun, genel, soyut ve objektif nitelik taşımamaktadır. Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi ve 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin güvencelenmesinin ön koşulu olan kanunilik ilkesi bakımından, 10. maddesindeki eşitlik ilkesi bakımından, 35. maddesindeki mülkiyet hakkı ve 56. maddesindeki çevre hakkı ile 170. maddesindeki orman köylüsünün korunması bakımından Kanun Anayasa’ya ve genel hukuk ilkelerine aykırıdır.

2. Mülkiyet Hakkının İhlali:

Kanun'un 4. maddesinde yer alan "*stratejik veya kritik maden sahaları*"nın acele kamulaştırmaya konu olabilmesi ve "*stratejik veya kritik madeni*" belirleme yetkisinin ilgili bakanlıklarca yapılabilmesi, mülkiyet hakkının ihlalini oluşturmaktadır. Stratejik, kritik gibi belirsiz, yoruma açık ifadeler, idareye geniş bir takdir alanı vermektedir. Bu nedenle bakanlıkların takdir yetkisini keyfi biçimde kullanmasının önü açılmaktadır. Temel hak ve özgürlükler ancak kanunla sınırlanabilir. Kanun, öngörülebilirlik ve belirlilik niteliklerini taşımalıdır. Belirlilik, kanunların keyfi yorumlara imkân vermeyecek derecede açık olmasını; öngörülebilirlik ise kanunlardan doğacak sonuçların önceden kestirilebilir olmasını ifade eder. Dolayısıyla Kanun'un stratejik ve kritik niteliğini belirleme yetkisini idareye bırakması, sorunlu acele kamulaştırma uygulamasını daha da sorunlu hale getirerek mülkiyet hakkını zedeleyecektir. Bu düzenleme Anayasa'nın hukuk devleti, kanunilik, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkelerine ve mülkiyet ve çevre haklarına aykırıdır. Aynı şekilde Kanun'un 18. maddesiyle EPDK'ye acele kamulaştırma yetkisinin tanınması, Anayasa'nın mülkiyet hakkına ilişkin güvencelerini ortadan kaldırmakta ve kamulaştırmaya ilişkin 46. maddesine aykırılık arz etmektedir.

3. Çevre Hakkının, Bilgilenme Hakkının, Hak Arama Hürriyetinin İhlali:

Kanun'un maddelerindeki birçok hüküm bu haklar bakımından ihlale sebep olacak niteliktedir. "*ÇED sürecinde hukuki öngörülebilirliğin artırılması amacı*" adı altında önceden izin veren kurumların devam eden süreçlerde bir daha olumsuz görüş verememesi Kanun'da düzenlenmektedir. Belli grup madenler ile ne olduğu ilgili bakanlıkça belirlenecek "*stratejik ve kritik madenlere*" ait izinler konusunda idarelerin ihtilafa düşmesinde "yargı organlarına başvurulmasına mahal vermeden" bakanlardan oluşan bir "kurul"un yetkilendirilmesi, "hız" ve "yatırımcı açısından" öngörülebilirlik adına tercih edilmektedir. Böylece tüm yargısal kazanımlar ortadan kaldırılmaktadır. Siyaseten sorumsuz bir yapı, kamunun çıkarlarına karar vermekte ve denetimin önü kapatılmaktadır. Yine en önemli sorunlardan biri de Kanun'un 1. ve 3. maddesindeki düzenlemelerle ÇED sürecinin etkisiz kılınmasıdır. Madencilik faaliyetinin ÇED süreci tamamlanmadan başlayabilmesi, ilgili idarelerin belli bir süre içerisinde cevap vermediği hallerde projelere izin verilmiş sayılması gibi hükümler çevre hakkının güvencelerini ortadan kaldırmaktadır.

BÖLÜM II:

7554 SAYILI KANUN KAPSAMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN ORMAN MEVZUATI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ, ORMAN ALANLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN MADENCİLİK PROJELERİNE İLİŞKİN RUHSATLANDIRMA VE YETKİ DEVRİNİN

HUKUKİ TEMELLERİ, KANUN’UN ORMAN EKOSİSTEMİNE ETKİSİ VE EKOLOJİK SONUÇLARI

I. ORMAN ALANLARINDA YETKİ DEVRİ:

6831 sayılı Orman Kanunu’na göre orman alanlarındaki madencilik izinleri Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından verilmektedir, bu süreçte orman ekosistemi korunumu ve sahaya hakimiyet ön plandadır. 24 Temmuz 2025 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 7554 sayılı Kanun kapsamındaki değişikliklerle, orman arazilerinde madencilik izinleri Orman Genel Müdürlüğünden alınarak Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne (MAPEG) devredilmektedir.

II. ORMAN ALANLARINDA YETKİ DEVRİNİN HUKUKİ TEMELLERİ:

1. Mevcut Düzenleme ve Kanuni Dayanaklar:

6831 sayılı Orman Kanunu’nun “Ormanların İdaresi ve Korunması” başlıklı Birinci Kısımında orman alanları üzerindeki her türlü ruhsat, izin ve tasarruf yetkisi açıkça Orman Genel Müdürlüğüne (OGM) verilmiştir. Bu kapsamda;

- Madencilik faaliyetleri (maden arama, işletme ruhsatı vb.) OGM’nin iznine tabidir (m. 16).
- Orman Genel Müdürlüğü, orman ekosisteminin bütünlüğünü gözeterek; hüviyet tespiti, ağaç ve toprağın korunması, rehabilitasyon ve yeniden ağaçlandırma yükümlülüklerini denetler.
- Anayasa’nın 169. maddesinde de “*Ormanları korumak ve geliştirmek, Devlet’in ve yetkili makamların ödevidir.*” hükmü yer almakta; ormanların kamusal mal olarak korunması mutlak bir anayasal ilke olarak benimsenmektedir.

2. Yetki Devri ve İdare Hukuku İlkeleri:

İdare hukuku bakımından kamu görevlerinin devri veya paylaşımı;

- *Kanunî yetki ilkesi*: Tüm idari yetkiler, kanunda öngörülen mercilere aittir (Anayasa m. 123).
- *Yardımcı yetki devri (delegasyon)*: Bir idari makam, taşıdığı asli yetkilerden bir kısmını mevzuatta öngörülen sınırlar içinde başka bir birime devredebilir; ancak devrin kapsamı, sınırları ve süreci açıkça belirlenmelidir.

Kanun'un getirdiği düzenlemeyle; orman alanlarında maden arama ve işletme ruhsatı verme yetkisi, OGM'den alınarak Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne (MAPEG) aktarılmaktadır. Sahadaki ormancılar, kamu yararını gözeten kararlar almak istediğinde bile siyasi ve idari baskı altında kalmakta, böylece uygulamadan kaynaklı koruma yükümlülüğü pratik bakımından etkisiz hale gelmektedir. Bu düzenleme, hem yetki devrinin kanunî sınırlarını hem de orman varlıklarının korunması ilkesini zedeleyici nitelik taşımaktadır:

- **Yetki devri sınırlarının belirsizliği:** Kanunun asli koruma amacı ile MAPEG'in görev tanımı arasında uyumlu köprü oluşturulmamış; yeni yetkilinin hangi ekolojik kriterlere göre karar vereceği açıkça düzenlenmemiştir.
- **İdari kapasite uyumsuzluğu:** Maden ve enerji sektörünü düzenlemeye odaklanmış bir kurum olan MAPEG; orman ekosistemleri konusunda uzmanlaşmış personel ve prosedüre sahip olmadığı gibi Orman Genel Müdürlüğünün aksine taşra teşkilâtı da bulunmamaktadır. Yetkinin devri, teknik ve bilimsel temelden yoksun bir kuruma kontrol görevi yüklemektedir.

3. Çevre Hukuku ve Anayasal Çerçeve ile Uyum Sorunları:

Anayasa'nın "*Sağlıklı Çevrede Yaşama Hakkı*" başlıklı 56. maddesi uyarınca Devlet, "*kaynakların geliştirilmesini ve toplumun refahını gözetirken*" çevre korumasını da sağlamak zorundadır. Yetki devrinin hedefi, öncelikle maden faaliyetlerini hızlandırmak olup, çevre koruma ve toplum sağlığı geriye itilmiştir. Çevre Kanunu ilkeleri; koruma, önleme, zarar verenden giderme ve halkın katılımı esaslarını benimsemektedir. MAPEG'e devredilen yetkide bu prensiplerin korunması yönünde açık prosedürler ve zarar giderme mekanizmaları belirtilmemiştir. Milli parklar, korunan alanlar gibi statüler dahi ekonomik gerekçelerle zayıflatılmakta, orman ekosistemi ticari amaçlarla parçalanmaktadır. Torba Kanun kapsamında ormanlık alanlarda madencilik faaliyeti gerçekleştirildiğinde 10 yıl boyunca orman arazisi ve ağaçlandırma bedellerinin alınmaması öngörülmektedir. Bu, kamusal kaynakların devasa boyutta değer kaybına uğraması anlamına gelir. Örneğin 10 bin hektar alan için yılda yüz milyonlarca Türk lirası değer kaybı söz konusudur.

4. Özel Hukukî ve Ekolojik Sonuçlar:

Ekosistem Hizmetlerinin Göz Ardı Edilmesi:

Orman alanları biyolojik çeşitlilik, su rejimi, toprak muhafazası gibi hayati ekosistem hizmetleri sunar. Orman alanlarında madencilik faaliyetlerine ilişkin izin yetkisinin Orman Genel Müdürlüğünden Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne devredilmesi, bu hizmetlerin değerine ilişkin idari takdir yetkisini yüzeyselleştirebilir. Orman Kanunu'nda ve yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle; piyasa odaklı

ekonomik çıkarlar öncelenmekte, koruma geriye itilmekte, orman yalnızca rant kaynağı haline gelmektedir. Taş ocağı ve maden faaliyeti sonrası arazi, topografya ve toprağın yapısı bozulmakta, fidan dikilse dahi ekosistem kendini toparlayamamaktadır. Madencilik sonrası rehabilitasyon, teknik olarak neredeyse imkânsızdır.

Koruma İlkesi ile Yetki İlkesinin Çatışması:

Kanunî düzenleme, “*ormanların geliştirilmesi ve korunması*” (OGM) ile “*maden rezervlerinin işletilmesi*” (MAPEG) arasında asli bir çelişki doğurmaktadır. Kamu düzeni ve çevresel bütünlüğün korunması bakımından Anayasa ve özel kanunların üst düzey önceliği, yeni yetki dağılımıyla zayıflatılmıştır. Orman izin bedellerinin düşürülmesi ve “kamu yararı” gibi geniş kapsamlı gerekçelerle tesis izni verilmesi, ormanlara yönelik müdahalelerin önünü açmakta; bu durum yangın, erozyon ve habitat kaybı riskini artırmaktadır.

Değerlendirme:

Yetkinin, orman ekosistemini koruma bağlamında sahada doğrudan yetkinliği bulunan OGM’den alınıp teknik ve enerji odaklı MAPEG’e devredilmesi denetim zafiyeti riskini ortaya çıkarabilir. MAPEG’in mevcut yetkinlik, insan kaynağı ve temel ilke olarak önceliğinin “*orman bozulmasını engellemek*” olmaması nedeniyle, korunan alanlarda madencilik faaliyetlerini teşvik eden bir süreç doğabilir. Bu durum, idare hukuku ilkesince “*ilgili idarenin yetki devri kapsamındaki işlerde uygun kapasiteye sahip olması*” şartına aykırı görünmektedir.

5. MAPEG’e Devir ve Orman Koruma Rejimindeki Sonuçlar:

- **Kurumsal Risk Artışı:** OGM yerine MAPEG’in yetkili kılınması sonucunda, orman idaresinin yerel bilgi ve koruma kapasitesi zayıflayacaktır.
- **Denetim ve Şeffaflık Geriye Gidiyor:** Halk katılımı, kurum görüşü ve kurumsal şeffaflık süreçleri zayıflayacak; “*ÇED sürecinin etkisizleşmesi*” ve “*sessizliğin/cevapsız bırakmanın olumlu sayılması*” ile denetim nispeten devre dışı kalabilecektir.
- **Çevre Hukuku İlkelerine Aykırılık:** Sağlıklı çevrede yaşama hakkını güvence altına alan Anayasa’nın 56. maddesi kapsamında doğanın korunumu temel ilke olarak kabul edilmektedir. Bu düzenlemenin doğal varlıkların geniş kapsamlı kullanımını mümkün kılarak bu hakla ters düştüğü değerlendirilebilir.

III. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öneriler:

- OGM nezdinde orman izin yetkisinin korunması ya da denetim eş güdümünün tesis edilmesi,

- ÇED süreçleri tamamlanmaksızın ruhsat ve izin işlemlerinin gerçekleştirilmemesi,
- Zeytinlik ve ormanlık alanların biyolojik çeşitlilik ve ekolojik değeri gereği korunmasına öncelik verilmesi,
- Halkın katılımı ve bilimsel görüşlerin sürece dâhil edilmesi.

Sonuç:

MAPEG’e yetki devri, ÇED süreçlerindeki esneklik ve zeytinliklere ilişkin “taşınabilirlik” uygulamaları, orman alanlarında madencilik izninin sistematik olarak teşvik edilmesi anlamına gelmektedir. Bu düzenleme, ormanların biyolojik bütünlüğü ve denetim mekanizmalarını zayıflatacak; idari ve çevresel hukukun temel ilkeleriyle çelişecek sonuçlar doğuracaktır.

BÖLÜM III:

ZEYTİN VE ZEYTİNCİLİĞİN TARİHİ, ZEYTİN VE ZEYTİNCİLİĞİN KÜLTÜREL, SOSYOLOJİK, EKONOMİK ÖNEMİ; TÜRKİYE’DE ZEYTİN MEVZUATI, ZEYTİN AĞAÇLARININ TAŞINMASININ ZEYTİN EKOSİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

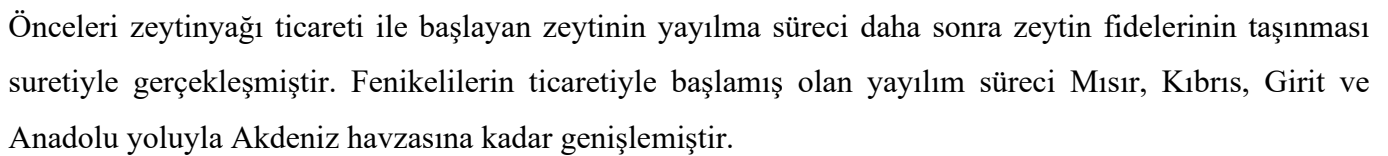
ZEYTİN NEDİR?

Oleaceae (*Zeytingiller*) familyasının olea cinsinin otuz türünden biri olan zeytin (*Olea europaea*) boyu 2-10 metre arasında değişen ancak 15-20 metreye kadar da çıkabilen bir bitkidir. Bu bitkinin meyveleri önceleri yeşilken ekim-kasım aylarında morarır olgunlaşır. Yüzyıllarca hatta binyıllarca yaşayacak kadar uzun ömürlü bir ağaç olan zeytin kuraklıktan etkilenmeyen, güneş gören killi toprakta iyi yetişen, fakir toprağa da dayanabilen bir bitkidir. Ana vatanı Doğu Akdeniz olan zeytin zaman içerisinde Akdeniz Havzası, Güney Amerika, Güney Afrika, Çin, Avustralya, Yeni Zelanda, Meksika ve ABD’de de yetiştirilir hale gelmiştir. Zeytinin -halk arasında “delice” olarak bilinen- (*Olea europaea oleaster*) yabani zeytin ve -çalışmamızın asıl konusunu oluşturan- (*Olea europaea sativa*) ehli zeytin olmak üzere iki alt türü bulunmaktadır.

ZEYTİNİN VE ZEYTİNCİLİĞİN TARİHİ

Zeytin ağacının ana vatanı Bereketli Hilal’in bir parçası olarak Güney Ön Asya (Doğu Akdeniz Havzası) olarak kabul edilmektedir. Nitekim bitkilerin evcilleştirilmesi (tarım devrimi) Bereketli Hilal olarak

Diğer ağaç türlerine göre evcilleştirilmesi daha kolay türlerden biri olan zeytin için geçerli tek sorun dikildikten üç yıl sonra ürün alınabilmesi ve tam kapasiteli ürün almak için de on yıl beklenmesinin gerekmesidir. Dolayısıyla bu tür ürünleri yetiştirmek için yerleşik köy yaşamına geçilmiş olması gereklidir. Bu nedenle zeytinin M.Ö. 4000’lerde, Berketli Hilal’in kadim topluluklarından biri olan Samiler tarafından ıslah edildiği ve bir kültür bitkisi haline getirildiği düşünülmektedir.

Zeytinin yayıldığı ilk topraklardan biri olan Girit’te doğan, devam eden süreçte Ege Denizi havzasına yayılan Antik Yunan uygarlığında zeytinin yeri ve önemi günümüz örf ve adeterini dahi etkilemiştir. Antik Yunan mitolojisine göre zeytin; zekâ, sanat, strateji, ilham ve barış tanrıçası olarak bilinen Athena’nın insanlara armağanıydı. Yine başlangıçta dini bir festival olarak başlayan antik olimpiyat oyunlarında

16

müسابaka galiplerine zeytin dallarından yapılmış taçlar verildiği bilinmektedir. Aynı gelenek günümüzde modern olimpiyat oyunları müsabakalarında altın madalya alan yarışmacılara zeytin çelengi takılarak sürdürülmektedir.

Ayrıca tarihin ilk filozofu olarak kabul edilen, yurdumuz topraklarında yetişen Miletli Thales'e atfedilen bir hikâye onun, para kazanmak yerine felsefeyle fazlaca uğraşıp zamanını boşa harcamakla suçlanmasının ardından kendisini eleştirenleri şaşırtmaya karar vermesiyle başlar. Thales bir sonraki zeytin rekoltesinin bol olacağını önceden tahmin ederek Milet civarındaki bütün zeytin sıkma preslerine para yatırır ve kimsenin ona karşı fiyat yükseltmemesi üzerine düşük fiyatla presleri kiralar. Hasat mevsimi gelince tüm preslere ihtiyaç duyulur ve Thales onları istediği fiyattan başkalarına kiralar. Bu şekilde Thales filozofların da isterlerse zengin olabileceklerini ancak onların tutkularının başka bir yönde olduğunu ispat etmek istemiştir. Bu hikâyenin diğer önemi ise onun döneminde Milet çevresindeki zeytin işliklerinin varlığını göstermesidir.

Antik Çağ'ın güçlü siyasetçisi Atinalı Solon'un (M.Ö. 639-559) yaptığı yasalarla demokrasinin temelini attığı kabul edilir. Solon'un yasaları arasında zeytin ağacının korunması ile ilgili çıkarmış olduğu bir yasa da bulunmakta olup söz konusu yasa tarihin ilk zeytin yasasıdır.

Zeytinin antik dönemde aydınlatmada, tıpta, ilaç yapımında, beslenmede ve kozmetik amaçlarla kullanıldığı bilinmektedir.

Zeytincilik Antik Çağ'daki önemini, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bazı hayırseverlerin çok sayıda ve geniş zeytin bahçeleri tesis ederek bunları vakıflara bağışlamalarıyla bölgede devam ettirmiştir.

Zeytincilik Cumhuriyet devriminden sonra Türkiye'de en önemli tarımsal faaliyetlerden biri olmuştur. Anadolu'nun tüm tarımsal faaliyetlerinde olduğu gibi zeytinciliğin de öneminin farkında olan Cumhuriyet yönetimi 1927 yılında "*Zeytincilik Kanunu Lahiyası*"nı çıkarmıştır. Zeytincilik Kanunu Lahiyası'nın çıkarılmasıyla birlikte, zeytinciliğin geliştirilmesi ve zeytin ağacı dikilmesi ile ilgili alınması gereken önlemler belirlenmiştir. Bu Kanun Lahiyası ile devlet politikası olarak zeytinciliğe sahip çıkılmış, 1937 yılında çekirdekten zeytin fidanı yetiştirilmesi amaçlanarak Bornova'da zeytincilik istasyonu kurulmuştur.

26 Ocak 1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun ile zeytin bahçelerinin ıslahı, korunması, genişletilmesine yönelik önlemler alınmıştır. Kanun'un hazırlıkları Mustafa Kemal Atatürk'ün sağlığında ve öncülüğünde yapılmıştır. Fakat Atatürk ne yazık ki

Kanun'un yürürlüğe girdiğini göremeden hayata veda etmiş, Ulu Önder'in başlattığı zeytin seferberliği bu Kanun'la güvence altına alınmıştır.

Günümüzde ise; zeytinlik alanların Dünya çapında insanlığın ortak değerleri arasında yer alması, geçmişten günümüze kadar zeytinin farklı medeniyetlerde barışın sembolü olması ve zeytinlik alanların korunmasına dikkat çekebilmek için Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'nun 40. Genel Kurulu'nda her yıl 26 Kasım'ın Dünya Zeytin Ağacı Günü olarak kutlanacağı ilan edilmiştir.

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE ZEYTİNİN YERİ

Günümüzde yeryüzünde zeytin üretiminin %97'si, zeytinyağı üretiminin ise %98.1'i Akdeniz ülkelerinde yapılmaktadır. Zeytinyağı üretiminde ilk üç sırayı; İtalya, İspanya ve Yunanistan almakta olup Türkiye ilk yedi ülke arasında bulunmaktadır. Türkiye sofralık zeytin üretiminde ise İspanya ve Mısır'dan sonra üçüncü sıradadır.

Türkiye'nin 41 ilinde ve 270 ilçesinde zeytin üretimi yapılmaktadır. Üretimin %53'ü Ege'de, %18'i Marmara'da, %23'ü Akdeniz'de, %6'sı Güneydoğu Anadolu'da ve %0,2'si de Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştirilmektedir.

Sulama, tarım ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) başta olmak üzere çeşitli projeler sürdürülmüş, zeytin tarımına uygun yeni sahalar açılmış, zeytin ağacı başına hasat edilen zeytin meyvesi sayısı çoğalmış ve zeytin üretiminden elde edilen gelir oldukça artmıştır.

Sağda Türkiye'nin ABD doları bazında zeytin ve zeytinyağı sektörü dış ticaret dengesi grafiğine yer verilmiş olup 2012 yılında 184 milyon dolar seviyesinde olan net ihracat geliri, 2021 yılında 322 milyon dolar seviyesini aşmıştır. Üstelik zeytin üreticisi birliklerinin zeytincilik sektöründe 2025 yılı için 1 milyar dolar, 2028 yılı için 1,5 milyar dolar ihracatı hedefledikleri basında yer bulmuştur.⁹

Tablo 17: Türkiye Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü Dış Ticaret Dengesi (\$)

Yıllar	Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü İhracatı	Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü İthalatı	Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü Dış Ticaret Dengesi (Net İhracat)
2012	184.205.322	499.185	183.706.137
2013	421.654.812	3.633.265	418.021.547
2014	209.849.139	4.665.436	205.183.703
2015	185.147.385	28.207.157	156.940.228
2016	207.907.447	41.897.857	166.009.590
2017	327.375.969	22.374.681	305.001.288
2018	400.830.954	32.068.621	368.762.333
2019	283.597.981	61.502.511	222.095.470
2020	270.684.729	74.221.175	196.463.554
2021	322.744.850	71.406.387	251.338.463
Toplam	2.813.998.588	340.476.275	2.473.522.313

⁹ Uncomtrade verileri derlenerek Dr. Serdar ÖZÖZEN tarafından oluşturulmuştur, bkz.

<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ismail-ugural/zeytinyagi-ihracatinda-hedef-1-5-milyar-dolar-42611979>

NİÇİN ZEYTİN?

Önceki başlıklar altında da bahsedildiği üzere kuraklıktan etkilenmeyen bir bitki olan, fakir toprağa da dayanabilen, böylelikle yüzyıllarca yaşayan ve ürün veren zeytin ağacı toplumların ve kültürlerin yaşamlarını ve ekonomilerini şekillendirmiştir. Nitekim zeytinle ilgili anlatılan efsaneler bu bitkinin insanlık tarihindeki önemini ortaya koymaktadır.

Bir zeytin ağacı yüzyıllar boyu ürün verebilmekte ve ömrünü tamamlayan zeytin ağacının yerine dikilen yeni zeytin ağacının meyve vermesi sadece 7-8 yılı bulmakta, devamında neredeyse her sene meyve vermektedir. Kaldı ki zeytin ağaçları, çevre dostu özellikleri ile bilinmektedir. Az su ile yetişebilen ve kuraklık gibi zorlu iklim şartlarına dayanabilen zeytin ağaçları, iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Zeytin ağaçları toprak erozyonunu engeller, yerel ekosistemlere ev sahipliği yapar ve biyolojik çeşitliliği artırır. Ayrıca zeytin ağaçları karbondioksit emilimi sayesinde sera gazlarının azaltılmasına da katkı sağlamaktadır.

Bunun karşısında, oluşumu milyonlarca yıl süren bir maden cevher sahası, ortalama birkaç on yıl iktisadi faaliyetlere konu edilebilmekte olup ömrünü tamamlayan bir maden sahasından aynı madenin çıkarılması için aradan milyonlarca yıl geçmesi gerekmektedir.

Ayakta olduğu sürece çevreye sayısız fayda sağlayacak ve insanlık var oldukça gelir elde edebileceğimiz bir zeytin sahası mı? Sadece çıkarılıp işlendiği birkaç on yıllık süreçte gelir getirecek, bu süre zarfında çevreye -iktisaden dahi- olumsuz etkileri olacak, rezervi tükendiğinde sahasının eski haline kavuşması yüzyılları hatta binyılları bulacak, aynı cevherin aynı sahada bir kez daha çıkarılabilmesi ise milyonlarca yılı bulacak madenler mi?

Cevap ancak ve ancak ekolojik, ekonomik ve beşeri dengelerin hassasiyetle gözetilmesi, bilimin ve hukukun öngördüğü unsurların prensip edinilmesi, neticede makul bir denge noktasına varılması yöntemiyle verilebilir.

Bu doğrultuda ülkemizdeki madencilik sektörünün gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki payının %1 seviyelerinde seyrettiği ve çıkarılan madenlerin önemli bir kısmının işlenmeksizin ihraç edildiği hususları dikkate alındığında, gayrisafi yurt içi hasılamıza dolaylı katkısı daha yüksek olan zeytinliklerimizin korunması ve madencilik sektöründe hammadde ihracatı yerine yurt içinde işlenmek suretiyle ihracat esaslı politikaların benimsenmesi bizi doğru cevaba ulaştırabilir.

Aksi halde sadece bir avuç gerçek veya tüzel kişi -insanlık tarihi için bir kum tanesi kadar kısa bir süre için- kâr edecek; binlerce yurttaş doğrudan, katbekat sayıda yurttaş ise dolaylı yoldan zarar görecek, en önemlisi yurdumuzun ekosistemi -ihyası onlarca nesli bulacak şekilde- tahrip edilecek, nihayet bu ekosistemin tahribatı ülkemizin başkaca ekonomik gelir kaynaklarını da olumsuz etkileyecektir.

ZEYTİN AĞAÇLARININ TAŞINMASININ ZEYTİN EKOSİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Zeytin ağaçlarının taşınması inşaat, maden, enerji, ulaşım vb. sektörlerde yapılan yatırımlar sebebiyle sıkça karşılaştığımız bir vakadır. Lakin bu uygulama kamuoyunda büyük bir tartışmaya neden olmaktadır. Uzmanlar zeytin ağaçlarının taşınmasının gerçek anlamıyla bir taşıma olmadığını, zeytin ağacının üzerinde bulunduğu yer ekosistemi ile bir bütün teşkil ettiğini belirtmektedirler. Uzmanlara göre;

- Zeytin ağaçlarının taşınması sırasında kök sistemlerinin en fazla %30'u korunabilmekte, bilimsel bulgulara göre bu durum taşınan ağaçların %40–70'inin kurumasına yol açmaktadır.
- Zeytinlikler; arılar, polinatör böcekler, kuşlar ve endemik bitkiler için zengin yaşam alanları olduğundan bu ekosistemler taşınmadığı gibi, zeytin ağaçlarının taşınmasıyla geri döndürülemez biçimde kaybolmaktadır.
- Toprak altı mikroorganizmalar ve simbiyotik mantarlar ağaçla birlikte taşınamamakta, zeytin ağacının verimliliği dramatik biçimde düşmektedir.
- Bir zeytin ağacının taşınması; kamulaştırma bedeli, vinç, kamyon, bakım ve dikim maliyetleriyle birlikte değerlendirildiğinde, 8 milyon zeytin ağacının taşınması durumunda, 200 milyar TL., yani yaklaşık 5 milyar dolar kamu harcamasına neden olacaktır. Bu kaynakla rahatlıkla Güneş Enerjisi Santrali (GES) kurulabilir. Güneş enerjisi yatırımları uzun ömür, düşük işletme maliyeti ve sıfır emisyon avantajlarıyla kamu politikalarına çok yönlü katkı sağlar.

Zeytinliklerin taşınması sonucu oluşan kamu harcamalarının, üretken olmayan bir alana tahsis edilmesi, kaynak etkinliği ve kamu yararı ilkeleriyle çelişmektedir. Zeytinliklerin taşınması ekosistem, ekonomi ve kamu kaynakları açısından geri döndürülemez zararlar doğurmaktadır. Bu ölçek ve maliyette bir taşıma işlemi verimsiz, riskli ve geri dönüşsüz bir yatırım alanıdır.

Ülkemizden daha erken vakitlerde endüstrileşme sürecine başlamış Portekiz, İspanya, İtalya gibi ülkeler zeytinliklerin taşınması politikasını sıklıkla uygulamış, fakat olumlu bir netice elde edememişlerdir. Nitekim bu ülkelerden İspanya'da Endülüs bölgesinde otoyol genişletmek için taşınan ağaçların yüzde 60'ı iki yıla kalmadan kurumuş olup Portekiz ise 2021 yılında zeytin ağaçlarını başka bir yere taşımayı ekolojik bir suç olarak tanımlanmıştır.

Ülkemizde ise zeytin ağaçlarının taşınması nedeniyle, tesis edilecek zeytin sahalarının taşınan/ taşınamayan ağaç sayısının iki katı kadar ağaçtan oluşacağını öngören, bilimle ve ekolojiyle bağdaşmayan bir değişiklik ne yazık ki TBMM Genel Kurulundan geçmiştir. Böylelikle zeytinliklerin ekolojik manada birikimi ve hafızası, kültürel manada ise mirası yok sayılmıştır.

Unutmamak gerekir ki, zeytin ağacı yalnızca tarımsal bir ürün değil; iklim direncinin, kültürel mirasın ve kırsal ekonominin yapı taşıdır.

TÜRKİYE'DE ZEYTİN MEVZUATI

Zeytin hakkında -Dünya'da başka hiçbir ülkede olmadığı üzere- ülkemizde 1939 yılından bu yana yürürlükte olan 26 Ocak 1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun bulunmaktadır. Bununla birlikte mezkur Kanun'a dayanak olarak hazırlanan 3 Nisan 1996 tarihli ve 22600 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik de mevcuttur. Fakat mezkur Kanun ve Yönetmelik'in birçok hükmü günümüzde fiilen uygulanmamakta, uygulanan az sayıdaki düzenlemeler ise şöyledir;

- Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması yasaktır. Bu hükme aykırı hareket edenler hakkında zarar görenin şikâyeti üzerine üç aya kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.
- Devlet zeytinciliğin ıslahı, yeni zeytin dikim alanlarının tespiti, zeytin dikim ve yetiştirilmesinin teşviki ile verimin artırılması, hastalık ve zararlılarla mücadele ile ürün elde etmekte masrafları azaltıcı araç ve gereçlerin imal ve ithalinde gerekli kolaylıkları sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca 2008 yılında yapılan değişiklikle zeytinliklerine bakmayan üreticiye ağaç başına on Türk lirası idarî para cezası verileceği hükmü getirilmiştir.
- Zeytinlik sahalarına en az 3 kilometre mesafede zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevi atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılması ve işletilmesi yasaklanmıştır. 2008 yılında yapılan değişiklikle ancak belediye sınırları içindeki zeytin sahalarının imar hudutları kapsamı içine alınması hâlinde altyapı ve sosyal tesisler dahil toplam yapılaşmanın % 10'unu geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca madde ile zeytin ağacının sökülmesinin Bakanlık iznine tabi olduğu ve aksi durumda kişilere yönelik yaptırımların neler olacağı düzenlenmektedir.

NASIL BİR ZEYTİN YASASI?

Dünyada benzeri pek olmayacak şekilde zeytinin 1939 tarihli bir yasası olmasına rağmen ne yazık ki zeytinlerimiz korunamamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler statüsünde görülen Türkiye’de yoğun derecede madencilik, sanayi, enerji ve ulaşım yatırımları yapılmaktadır. Fakat bu yatırımlar ekosistemin dengesini bozmamalı, zeytin gibi kadimden bu yana toplumların temel ekonomik kaynaklarından biri olan, kimi kültürlerde kutsallık atfedilen, yüzlerce yıl ürün verebilen bir bitkinin yetiştirilmesine engel teşkil etmemelidir.

Bahsettiğimiz üzere birçok hükmünün fiilen uygulanmadığı, uygulanan hükümlerin ise çağı karşılamadığı ve yeterli yaptırımlar içermediği 26 Ocak 1939 tarihli ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun’un ülkemizin endüstriyel, ekolojik, zirai ve beşeri ihtiyaçları göz önüne alınarak zeytinlik alanlarda yaşanan koruma sorunlarına çözüm üretilmesi amacıyla -meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve en önemlisi toplumun her kesiminden yurttaşlar sürece dahil edilerek- yeniden ele alınıp, tartışılıp düzenlenmesi gerekmektedir.

Türkiye’nin çağın koşullarına, bilime, ekolojiye, Anayasa’ya uygun, caydırıcı hükümler içeren bir zeytin yasasına ihtiyacı hayatidir. Kanun koyucuların bu ihtiyaçtan hareketle bir an önce çağın koşullarına, bilime, ekolojiye ve Anayasa’ya uygun bir zeytin yasası düzenlemeleri gerekmektedir.

BÖLÜM IV:

7554 SAYILI KANUN ÇERÇEVESİNDE MERA ALANLARININ HUKUKİ VE SOSYAL BOYUTLARI; KANUN DEĞİŞİKLİĞİNİN MERA ALANLARI, KIRSAL NÜFUS, TARIM VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİ

1. Giriş

19 Temmuz 2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen 7554 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Torba Kanun”, Orman Kanunu ve Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun’un yanı sıra Mera Kanunu üzerinde de pek çok köklü değişiklik öngörmektedir. Mera alanlarının enerji, madencilik ve yatırım projelerine tahsisini kolaylaştıran hükümler içeren Kanun’un, yalnızca çevre hukuku ile sınırlı kalmayıp anayasal haklar, mülkiyet ilkeleri, kırsal yaşam ve yerel ekonomiler açısından da ciddi sorunlara sebebiyet vereceği düşünülmektedir.

2. Mera Alanlarının Hukuki Statüsü

4342 sayılı Mera Kanunu, 25.02.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun'un amacı *“Bu Kanun'un amacı; daha önce çeşitli kanunlarla tahsis edilmiş veya kadimden beri kullanılmakta olan mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidi ile köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullandırılmasını, bakım ve ıslahının yapılarak verimliliklerinin artırılmasını ve sürdürülmesini, kullanımlarının sürekli olarak denetlenmesini, korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini sağlamaktır.”* şeklinde ifade edilmiştir.

Kanun kapsamında;

Mera: Hayvanların otlatılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer,

Yaylak: Çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer,

Kışlak: Hayvanların kış mevsiminde barındırılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer,

olarak tanımlanmıştır.

Meralar, yaylaklar ve kışlaklar özel mülkiyete konu edilemeyen, Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan, yalnızca hayvancılık faaliyetleri amacına yönelik kullanılabilen ve toplumun ortak mülkiyetinde bulunan yerlerdir. Bu alanların amacı dışında kullanımı için “kamu yararı” gözetilmesi; yerel idare görüşü, bilimsel raporlar ve kesin tahsis kararı gibi denetim süreçlerinin işletilmesi gerekmektedir. Ancak değerlendirmeye konu 7554 sayılı Kanun ile 4342 sayılı Kanun tarafından öngörülen bu denetim mekanizmaları bertaraf edilerek yerel otoritelerin yetkilerinin merkezi kurumlara devredilmesi suretiyle tahsislerin hızlandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Kanun bu haliyle Anayasa'ya ve Mera Kanunu'na aykırılık arz etmektedir.

3. Meralar Hakkında

Dünyada mera benzeri otlakların toplam alanı, kıtaların toplam alanının yaklaşık %25'ini oluşturmaktadır. Ülkemiz açısından da bu oran neredeyse benzerdir.

Meralar kendini yenileyebilme özelliğine sahip olduklarından insan müdahalesi olmaksızın habitatında barındırdığı bitki ve hayvan çeşitliliği sayesinde kendi kendini yenileyerek ekosistemdeki varlığını sürdürür.

Çağdaş ülkelerde meralar, kaba yem kaynağı olarak hayvancılıkta ve çevre korumada önemli doğal kaynaklar olarak yer almaktadır. Asırlardır kuralsız ve zamansız yapılan ağır otlatmalar nedeniyle, son 60 yılda ülkemizdeki mera alanları hızla azalmaktadır. Bununla birlikte şehirleşme, kırsal yerleşim, tarım ve

madencilik faaliyetleri nedeniyle mera alanları adeta talana uğramakta ve mera alanlarına ilişkin kayıplar devam etmektedir. Kanun koyucu tarafından mera alanlarının korunması amacıyla düzenlenen Mera Kanunu'nda son zamanlarda yoğun bir şekilde gerçekleştirilen değişiklikler de meralar aleyhine olumsuz pek çok yeni düzenlemeyi içermektedir. Meralarda meydana gelen ve önlenmek şöyle dursun giderek artan kayıplar başta hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Kırsal yaşamda geçimin giderek zorlaşmasının sebeplerinden biri de mera alanlarının azalmasıdır. En önemli kaba yem kaynaklarından olan meraların hızla devam eden yok oluş süreci, hayvancılık sektörünü olumsuz etkilediğinden, canlı hayvan ihracatı yapan ülkemiz canlı hayvan ithal etmeye başlamıştır. Bu durum hayvansal ürünlerin erişilebilirliğinin önünde engel oluşturmaktadır.

Son yıllarda ülkemizin içinde bulunduğu kırmızı et krizinin ana nedenlerinden biri meraların insan eliyle yok edilmesidir. Meralarda doğal olarak yetişen bitki örtüsü hayvanların yem ihtiyacını karşılar, erozyonu önler ve su varlığımızı korumaya yardımcı olur. Tüm bu faydalarına rağmen 1940'lı yıllarda 46 milyon hektar olan mera varlığımız günümüzde 14 milyon hektar civarındadır.

4. Son yıllarda Mera Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

- 2004 yılında Kanuna eklenen Geçici-3 maddesi ile yapılan değişiklikle belediye mücavir alanlarında kalan mera alanlarının tahsis amacı değiştirilerek imara açılması sağlanmıştır.
- 2005 yılında Geçici-3 maddesi kapsamı genişletilerek ot bedeli dahi alınmaksızın tahsis değişikliği yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Bir diğer ifade ile mera işgalcileri ödüllendirilmiştir.
- 2007 yılında Geçici-3 maddesi kapsamı tekrar genişletilerek meralarla birlikte yaylak ve kışlak alanlar da tahsis değişikliğine açılmıştır.
- 2008 yılında ise elektrik faaliyetleri ve jeotermal kaynaklı seralar da tahsis işlemine dahil edilerek tarım dışı kullanım için tahsis değişikliği normalleşmiştir.
- 2012 yılında yayımlanan Büyükşehir Kanunu, belediyeye dönüştürülen köy ve beldelere ait mera, yaylak, kışlak ve çayırın mülki idarelere devredilmesine sebep olmuştur.
- 2013 yılında yapılan değişiklikle mera işgallerine af sağlanmış, köylerde iki kata kadar yapılaşmanın önü açılmıştır.
- 2014 yılında tekrar bir torba yasa ile köy ve kırsal meralar kentsel ranta açılmıştır.
- 2017 yılında yine bir torba yasa ile meraların tahsis amacının değiştirilebileceği istisnalara yeni bir istisna daha eklenerek endüstri bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, organize sanayi bölgeleri ve serbest bölgeler de kapsama alınmıştır.
- 2023 yılında 6 Şubat Depremi gerekçe gösterilerek 24.02.2023 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 126 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile deprem bölgelerinde Mera Kanunu'nun kapsamında bulunan alanlar yerleşime açılmıştır.

Neredeyse her torba yasa ile 4342 sayılı Mera Kanunu'nda değişiklik yapan ve mera alanlarının tahribatına yol açan düzenleme ve istisnalara, inceleme konusu 7554 sayılı Kanun ile bir yenisi daha eklenmektedir.

5. 7554 sayılı Kanun'un Mera Alanlarına Yönelik Getirdiği Düzenlemeler:

Mera Kanunu'nun 14. maddesine eklenecek yeni hükümler ile meraların, yaylak ve kışlakların; enerji üretim tesisleri, madencilik faaliyetleri ve organize sanayi bölgeleri gibi ekonomik yatırımlara kolaylıkla tahsis edilebilmesinin n açılmaktadır. 7554 sayılı Kanun, kamu yararı yerine yalnızca bir avuç şirketin faydasına olacak değişiklikleri içermektedir.

Mera alanlarının Bakanlık veya Kurul kararıyla tahsisi mümkün kılınmakta; böylece yargı denetimi, çevresel etki değerlendirme süreçleri ve yerel halkın katılımı sınırlanmaktadır. Aynı zamanda imar planlarında evre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile EPDK'nin yetkili kılınması, yerel yönetimlerin planlama yetkilerini devre dışı bırakmaktadır.

Bu değişiklikle birlikte;

5.1. Mera tahsis değişikliklerinin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır: bu yolla, turizm, enerji, sanayi, kentsel dönüşüm, OSB, jeotermal gibi pek çok alanda tahsis amacı değişikliği mümkün kılınacaktır. Bu ise mera alanlarının çok daha hızlı azalmasına sebebiyet verecektir.

5.2. Tahsis değişikliği yapan yatırımcının 20 yıllık ot bedelini ödeyerek merayı uzun vadeli kullanımına imkan tanınmaktadır. Geçici ot bedeli ödendikten sonra pln henüz kesinleşmemiş olsa dahi kiralayanın kullanımına açılması öngörülmektedir. Bu ise kanunen kamuya ait olarak belirlenen meraların özel yatırımlara tahsisini mümkün kılacaktır. Kısacası idare, kamu yararından ziyade her ne şekilde olursa olsun kamu hazinesine aktarılabak kaynağa odaklanmaktadır.

5.3. Mera Kanunu ve 7554 sayılı Kanun ile hukuki olarak bazı sözde güvenlik mekanizmaları öngörülse de uygulamada bu korumanın işlevsiz hale gelmesi muhtemeldir.

5.4. Kısacası bu Kanun meraların kontrollü şekilde elden çıkarılması anlamına gelmektedir.

6. Anayasal Açıdan Değerlendirme:

6.1. evre Hakkı (Anayasa m. 56):

Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Devlet, bu hakkı korumakla yükümlüdür. Mera alanlarının doğrudan yapılaşmaya ve madencilik faaliyetlerine açılması, bu hakkı ciddi biçimde tehdit etmektedir. Üstelik bu düzenlemelerin ÇED süreçlerinden ve halkın katılımından muaf tutulması, evre hakkının iinin boşaltılması anlamına gelmektedir.

6.2. Tarım, Hayvancılık ve Bu retim Dallarında alışanların Korunması (Anayasa m. 45):

Anayasa'nın 45. maddesinde "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır." denilmektedir.

6.3. Mülkiyet Hakkı ve Hukuk Devleti (Anayasa m. 35, m. 2):

Kanun'da yer alan acele kamulaştırma, doğrudan tahsis ve yerel idarenin dışlanması, mülkiyet hakkı ve hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Mülkiyetin kamu yararı dışında kullanılmaması anayasal güvence altındadır.

6.4. Yerinden Yönetim İlkesi:

Anayasa'da yer alan idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde belediyelere tanınan planlama ve çevre düzenleme yetkilerinin, merkezi idareye devredilmesi yerinden yönetim ilkesini zayıflatmakta, anayasal dengeyi bozmaktadır.

7. Kırsal Yaşam ve Sosyo-Ekonomik Sonuçlar

Türkiye'de kırsal nüfus son yirmi yılda %35'ten %7,5'e kadar gerilemiştir. Bu süreçte mera alanları, özellikle küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkla geçinen kırsal halk için temel üretim kaynağıdır.

7.1. Hayvancılığın Geriye Gitmesi

Meralar, hayvancılıkla uğraşanlar için ücretsiz ve doğal yem ihtiyacını karşılamaktadır. Mera alanları azaldıkça üretici yem satın almak zorunda kalmakta, küçük aile işletmelerinin bu maliyeti karşılaması güçleşmektedir. Mera kaybı, küçük üreticiler açısından doğrudan girdi maliyeti artışı ve sürdürülebilir üretimin sonlanması anlamına gelmektedir. Bu nedenle mera alanlarının azalmasıyla endüstriyel üretim büyük çiftliklerin lehine, küçük üreticinin aleyhine sonuçlanmaktadır. Sonuç olarak hayvancılıkta tekelleşme artmakta ve kırsal ekonomik adalet bozulmaktadır.

7.2. Gelir Kaybı ve Göç

Mera alanlarının sanayi ve enerji projelerine tahsisi, kırsalda yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını yok etmekte, bu da zorunlu göçü ve kent yoksulluğunu derinleştirmektedir.

Kırsal nüfusun önemli gelir kaynaklarından biri, doğrudan meralarla bağlantılı olan küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıktır. Kanun'la öngörülen düzenlemeler doğrultusunda mera alanlarının azaltılması, hayvancılıkla uğraşan ailelerin otlak alanlara erişimini sınırlama, yem maliyetlerini artırma ve dolayısıyla kırsal kesimin geçim olanaklarını daraltma riskini ortaya çıkarmaktadır. Hayvancılık maliyetlerinin artması ve faaliyetin zorlaşması kırsal kesimin hayvancılığı bırakarak kentlere göç etmesine neden olabilecektir.

7.3. Tarım ve Gıda Egemenliği Tehlikesi

Mera alanlarının giderek yok edilmesi, ülkenin gıda egemenliğini ve hayvansal üretimde kendi kendine yeterliliğini tehdit eder hale gelmiştir. Mera alanlarının azalması, hayvansal üretimin düşmesine ve arzın düşerek fiyatların artmasına neden olacaktır. Kısacası şehirde yaşayan tüketici dahi dolaylı olarak mera alanlarının tahribatından olumsuz etkilenecektir.

7.4. Ekolojik Denge

Meralar yalnızca hayvanlar için değil biyolojik çeşitlilik, su dengesi, toprak erozyonu ve karbon tutulumu yönünden de oldukça önemlidir. Tahsis değişiklikleri ile birlikte toprak yapısı bozularak erozyon artabilir, kuraklık etkisi yoğunlaşabilir ve bölgesel iklim değişiklikleri tetiklenebilir.

8. Sonuç ve Öneriler

7554 sayılı Kanun, yalnızca bir teknik mevzuat değişikliği değil; kırsal yaşamı, çevreyi ve hukuk devletini doğrudan etkileyen bir politika tercihi yansıtmaktadır. Bu değişiklikte genel kamu yararından çok bir avuç şirketin menfaati korunacaktır. Kanun'un Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle yeniden gözden geçirilmesi, yerel halkın katılımı, bağımsız çevresel etki değerlendirmesi ve yargı denetimi mekanizmalarının korunması, mera alanlarının geri döndürülemez şekilde yok edilmesine karşı anayasal güvence sağlanması, kırsal ekonomiyi ve hayvancılığı destekleyici alternatif modeller geliştirilmesi gerekmektedir.

BÖLÜM V:

7554 SAYILI KANUN KAPSAMINDA ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ (ÇED) SÜRECİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Giriş

Raporun bu bölümünde, 7554 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" kapsamında Çevre Kanunu'nda ve Maden Kanunu'nda yapılan değişikliklerin, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreci üzerindeki etkileri incelenecektir. Rapor bölümü, hukuki analizlerle birlikte çevre politikaları ve Anayasa çerçevesinde değerlendirmeler içermektedir.

2. Çevre Kanunu'nun 10. Maddesinde Yapılan Değişiklik ve Hukuki Sonuçları:

2.1. "ÇED Gerekli Değildir" İbaresinin Kaldırılması

Torba Kanun'un 1. maddesi ile Çevre Kanunu'nun 10. maddesindeki "ÇED gerekli değildir" ibaresi yürürlükten kaldırılmakta, ilgili fıkra "Ancak, bu durum söz konusu teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçlerine başvurulmasına engel teşkil etmez." cümlesi eklenmektedir.

2.2. Mevzuatla Uyumlu Görünen Ancak Mevzuatı Aşan Düzenleme

Yukarıdaki ibare, esasen halihazırda yürürlükte bulunan 29.07.2022 tarihli ÇED Yönetmeliği'nin 6. maddesinin son cümlesinin Kanun'a taşınmış halidir. Ancak bu düzenlemenin kanun düzeyine çıkarılması, anayasal ve çevresel denetim ilkeleri açısından ciddi sakıncalar doğurmaktadır.

2.3. Yatırım Süreçlerinin Hızlandırılması Gerekçesi

Madde gerekçesinde yatırımcılar açısından sürecin hızlandırılması hedeflenmiş, “yatırım süreci ile diğer izin süreçlerinin eş zamanlı yürütülmesi” hedeflenmiştir. Ancak bu, çevresel koruma yükümlülüklerinin göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir.

3. Maden Kanunu'nun 7. Maddesindeki Değişiklikler ve ÇED Sürecine Etkileri:

3.1. MAPEG'e Geniş Yetkiler Verilmesi

Kanun'un 3. maddesi ile Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne (MAPEG) kurum görüşlerini, ÇED belgelerini alma yetkisi verilmektedir.

3.2. Görüş Vermeyen Kurumların Olumlu Görüş Vermiş Sayılması

Kanun'un 3. maddesinin 5. fıkrasında;

“Görüş bildirmeyen kurumun görüşü olumlu kabul edilir.” denilmekte olup bu düzenleme, kapsamlı bilimsel değerlendirme gerektiren ÇED sürecinde ciddi riskler doğuracaktır.

3.3. ÇED Sürecinin Formaliteye Dönüştürülmesi

İzin süreci ile ÇED süreci arasındaki ilişkinin tersine çevrilmesi, yani önce izinlerin alınıp sonra ÇED sürecinin işletilmesi, süreci formaliteye dönüştürmekte ve hukuk güvenliğini zedelemektedir.

4. Anayasa ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirme:

4.1. Anayasa ile Çelişen Hükümler

-Anayasa'nın 56. maddesi “Sağlıklı çevrede yaşama hakkı”nı düzenlemektedir.

- Anayasa'nın 5. maddesinde ise “Devletin görevleri arasında, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak yer alır.” hükmü tanzim edilmiştir.

- Anayasa'nın 169. maddesine göre ormanların korunması devletin sorumluluğundadır.

İnceleme konusu 7554 sayılı Kanun, Anayasa'da yer alan bu düzenlemelere aykırılık arz etmektedir.

4.2. Çevre Hukukunun Temel İlkelerine Aykırılık

Torba Kanun ile çevre hakkına ilişkin birden çok kanunda öngörülen düzenlemeler temel çevre ilkeleri olan;

- Sürdürülebilirlik İlkesi
- Önleme ve İhtiyat İlkeleri
- Katılım İlkesi (ÇED sürecine halkın katılımı)

ilkelerine tamamıyla zıddır ve çevre koruması yerine yatırım öncelikli bir anlayışı yerleştirmektedir.

4.3. Uluslararası Sözleşmeler Açısından Değerlendirme

Türkiye'nin tarafı olduğu çeşitli uluslararası sözleşmeler, çevre koruma yükümlülükleri açısından bağlayıcı niteliktedir. ÇED sürecinin etkisizleştirilmesi, bu sözleşmelere aykırılık teşkil edebilecektir. Özellikle:

- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)
- Paris Anlaşması
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
- Barselona Sözleşmesi (Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması)
- Aarhus Sözleşmesi (Türkiye sözleşmeyi imzalama konusunda taahhütte bulunmakla birlikte halihazırda bu taahhüdü yerine getirmemiş ve sözleşmeye taraf olmamıştır. Ancak çevre hakkı ve bilgilendirme hakkını açıkça anayasal norm olarak mevzuatına dahil eden ülkemiz için kaçınılmaz bir bağlayıcılık taşımaktadır.)

Bu sözleşmeler; çevresel bilgilere erişim, halkın katılımı, sürdürülebilir kalkınma, çevresel etki değerlendirmesi gibi konularda devletlere açık yükümlülükler getirmektedir. Torba Kanun'daki düzenlemeler, ÇED sürecini etkisiz hale getirerek, Türkiye'nin bu yükümlülüklerini ihlal etmesine neden olabilecektir.

5. Değerlendirme ve Sonuç:

ÇED, gerçekleştirilmesi planlanan plan, proje ve faaliyetler için izin, ruhsat, onay verilmeden önce ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerinin bilimsel ve teknik usullerle araştırıldığı bir süreci ifade etmektedir. Yapılan bu araştırma sonucunda çevre ve insan sağlığı üzerinde zararlı etkiler taşıyan faaliyet ve projeler için izin, ruhsat ve onay verilmemektedir. Bu nedenle ÇED süreci çevre hukukunun en önemli ilkeleri olan sürdürülebilirlik ve önleme ilkelerinin uygulamaya geçirilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Ülkemizde 1983 yılında yürürlüğe giren Çevre Kanunu'nun öngördüğü ÇED Yönetmeliği ancak on senelik bir gecikmeyle 1993 yılında yürürlüğe konabilmiştir. Bundan sonrasında ise altı yeni ÇED yönetmeliği yapılmış, mevcut yönetmeliklerde ise on altı kez değişiklik yapılmıştır. ÇED sürecine paralel olarak izin süreçlerinin işletilmesi, çevresel etkilerin henüz değerlendirilmeden yatırım faaliyetlerinin

başlamasına sebep olacaktır. Maden Kanunu'nda yapılan değişikliklerle ÇED süreci formaliteye indirgenmiştir Anayasal ilkeler, çevre hakkı ve uluslararası çevre yükümlülükleriyle çelişen bu düzenlemeler, çevre tahribatını artırabilecek nitelikte olup Türkiye çevre haritası ve insan sağlığı açısından büyük öneme sahip olan ÇED mevzuatını neredeyse tamamen etkisiz hale getirmektedir.

BÖLÜM VI:

7554 SAYILI KANUN KAPSAMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLERİN SULAK ALANLAR VE HASSAS KORUMA BÖLGELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN HUKUKİ VE ÇEVRESEL BOYUTLARI, TÜRKİYE'NİN İKLİM KRİZİNE İLİŞKİN HEDEF VE TAAHHÜTLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Giriş:

Raporun bu bölümünde Kanun'la öngörülen değişikliklerin; sulak alanlar, kıyılar, sit alanları, özel koruma bölgeleri gibi hassas alanlar üzerindeki etkilerinin hukuki ve çevresel boyutları ele alınacak olup Kanun'un Türkiye'nin iklim krizine ilişkin hedef ve taahhütleri bağlamında değerlendirmesi yapılacaktır.

TORBA KANUN İLE ÖNGÖRÜLEN DEĞİŞİKLİKLERİN HASSAS ALANLAR ÜZERİNDEKİ ÇEVRESEL ETKİLERİ

3213 sayılı Maden Kanunu 1985 yılında yürürlüğe girmiş olup o tarihten bu yana pek çok değişikliğe uğramıştır. 2004 yılında *5177 sayılı Maden Kanunu'nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun* kapsamında yapılan değişiklikle madencilik yapılacak alanların kapsamı genişletilmiştir. Yürürlük tarihi olan 1985 itibarıyla 3213 sayılı Maden Kanunu kapsamında; orman ve ağaçlandırma alanlarında, askeri yasak bölgelerde ve sit alanlarında madencilik faaliyetlerinde bulunulmasının Bakanlığın iznine bağlı olduğu düzenlenmiştir. 2004 yılındaki değişiklikle bu kapsam genişletilerek orman, muhafaza ormanı, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, özel koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı, tarım, mera, sit alanları, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, karasuları, turizm bölgeleri, alanları ve merkezleri ile kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, askeri yasak bölgeler ve imar alanları ile mücavir alanlarda madencilik faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmesinin, gayri sıhhi müesseseler ile ilgili hususlar dahil hangi esaslara göre yürütüleceğinin ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirleneceği yönünde değişiklik yapılmıştır.

2004 tarihli 5177 sayılı Maden Kanunu’nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’un ilgili maddelerinin Anayasa’nın 2., 6., 7., 8., 11., 17., 38., 43., 45., 56., 63., 90., 123., 128., 168. ve 169. maddelerine aykırılığı savıyla açılan iptal davası sonucunda Anayasa Mahkemesi, 2004/70 Esas ve 2009/7 Karar sayılı kararı ile 5177 sayılı Kanun ile öngörülen değişikliklerin bir kısmının iptaline karar vermiştir.¹⁰ Anayasa Mahkemesi tarafından “*Anayasa’nın 168. maddesi uyarınca, tabii servet ve kaynaklarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken usul ve esasların yasayla düzenlenmesi zorunludur. Bununla birlikte, kıyılarla sahil şeritlerinden yararlanma imkân ve şartları ile tarih, kültür ve tabiat varlıkları ve değerlerinden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamaların da Anayasa’ya uygun olmak koşuluyla yasayla düzenlenmesi Anayasa’nın 43. ve 63. maddelerinin gereğidir.*” denilmek suretiyle, belirtilen yerlerdeki madencilik faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin esasların yasada düzenlenmesi gerekirken, iptali istenen kural ile bu hususlara ilişkin düzenlemenin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmeliğe bırakılmasının Anayasa’nın 43., 63., ve 168. maddelerine ve kuşkusuz, Anayasa’nın 2. maddesinde ifadesini bulan “*Hukuk Devleti*” ilkesine aykırılık arz ettiği belirtilerek değişikliğin iptaline karar verilmiştir.

2004 tarihli 5177 sayılı Kanun ile, ayrıca Çevre Kanunu’nun “Çevresel Etki Değerlendirmesi” başlıklı 10. maddesine “*Petrol, jeotermal kaynak ve maden arama faaliyetleri, çevresel etki değerlendirme (ÇED) kapsamı dışındadır.*” fıkrası eklenmiştir.

Düzenlemeye ilişkin iptal başvurusu kapsamında petrol, jeotermal kaynak ve maden arama faaliyetlerinin, çevresel etki değerlendirme (ÇED) kapsamı dışında tutulmasının çevrenin kirlenmesine ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olacağı, maden arama faaliyetlerinde sondaj yapılmasının, yarma, galeri ve kuyu açılmasının, ruhsat sahasında geri dönüşü olmayan çevre tahribatına, dolayısıyla insan sağlığına ve canlı yaşamına yönelik büyük risk oluşturacağı, bu durumun Birleşmiş Milletler Dünya Doğa Şartı ve 1972 Çevre Konferansı sonucunda yayımlanan Stockholm Bildirgesi’ndeki çevre hakkıyla bağdaşmadığı gibi, arama faaliyetlerinin ÇED kapsamı dışında tutulmasının 2872 sayılı Yasa’nın amaçlarından olan sürdürülebilir kalkınma ilkesini de gözetmediği, bu nedenlerle kuralın, Anayasa’nın 2., 11., 17., 56., 90. ve 168. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesinin 2006/99 Esas ve 2009/9 Karar sayılı kararı ile düzenleme, çevre hakkına (Anayasa m. 56) aykırı bulunarak iptal edilmiştir.¹¹

Çevre Kanunu’nun 10. maddesi uyarınca ‘*Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı*’ veya ‘*Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı*’ alınmadıkça çevre sorunlarına yol açabilecek projelerle ilgili onay, izin, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez; proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez. Kanun değişikliği ile ‘*Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı*’ ibaresi Çevre Kanunu’ndan

¹⁰ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2009-7-nrm.pdf>

¹¹ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2009-9-nrm.pdf>

ıkarılmıştır. Bununla birlikte ‘ÇED Olumlu’ kararı alınmasa dahi projelerle ilgili teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçlerine başvurulabileceği şeklinde ÇED süreçlerini etkisizleştiren düzenleme Kanun’a eklenmiştir.

ÇED Yönetmeliğine göre ‘evresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir’ kararı; Ek-2 listesinde yer alan çevresel etkileri ön inceleme ve değerlendirmeye tabi projelerin, evre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucunda ilgili mer’i mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeyde olduğunun belirlenmesi üzerine, projenin gerçekleşmesinde evre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararını ifade etmektedir.

7554 sayılı Kanun’un iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemi ile iki yüz altmış milletvekilinin imzasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulmuş olup buna ilişkin esas incelemesi devam etmektedir. 7554 sayılı Kanun’un 2025/124 Esas sayısı ile Anayasa Mahkemesindeki norm denetim süreci henüz karara bağlanmamışken 05.03.2026 tarihinde evresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yürürlüğü girmiştir. Yine 18.03.2026 tarihinde evresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği Uygulamalarına Dair Genelge yayınlanmıştır.

ÇED Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle Yönetmeliğin Tanımlar başlıklı 4. maddesinin (ė) bendinde düzenlenen ‘evresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir kararı’ yürürlükten kaldırılarak (ė) bendinin içeriği (i) bendine dahil edilmiştir. Buna göre, EK-2 kapsamındaki projeler bakımından yapılan incelemenin olumlu sonuçlanması halinde ‘evresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir’ kararı yerine EK-1 listesinde yer alan projelerde olduğu gibi ‘ÇED Olumlu’ kararı verilecektir.

Bu terminolojik birleştirme, iki sürecin teknik farkını bulanıklaştırmakta ve kamuoyunda yanıltıcı bir eş değerlik algısı oluşturma riski taşımaktadır. EK-1 kapsamında çevresel etki değerlendirmesi raporu hazırlanan projeler ile sadece proje tanıtım dosyası (PTD) sunulan projelerin aynı çerçevede kabul edilerek her ikisi bakımından da ‘ÇED Olumlu’ kararı verilmesi, çevresel denetim süreçlerindeki hiyerarşiyi ve şeffaflığı zayıflatmaktadır. Nitekim biri uzun bir sürece yayılan bilimsel saha çalışmaları, halkın katılımı toplantıları ve geniş kapsamlı bir inceleme prosedürünün sonucunda verilen bir karar iken diğeri çok daha dar kapsamlı bir dosya incelemesinden ibarettir. Bu iki farklı prosedürün sonucunun aynı terimle adlandırılması, kamuoyunda her iki projenin de aynı düzeyde çevresel etki değerlendirmesine tabi tutulduğu yanılsamasını yaratabilecektir. ‘ÇED Gerekli Değildir’ ve ‘ÇED Olumlu’ ifadeleri arasındaki ayırım terminolojik bir farklılık olmanın ötesinde, incelemenin ve denetimin niteliği ile halkın sürece dahil edilme derecesi gibi unsurların da düzeyini belirtmekte idi. Bu birleştirme, her ne kadar 7554 sayılı Yasa’nın gerekçesinde ifade edildiği üzere bir sadeleştirme gibi görünse de, halkın bilgi edinme hakkını ve projelerin çevresel etkilerinin gerçek boyutunu kavrama olanağını belirsiz kılmaktadır.

Nitekim 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 2. maddesinde “çevresel etki değerlendirmesi”, “gerçekleştirilmesi plânlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar”; “*proje tanıtım dosyası*” ise “gerçekleşmesi plânlanan projenin yerini, özelliklerini, olası olumsuz etkilerini ve öngörülen önlemleri içeren, projeyi genel boyutları ile tanıtan bilgi ve belgeleri içeren dosya” olarak ifade edilmiştir. Yapılan değişiklik, kavram kargaşasına neden olduğu gibi mevzuatın sistematığına da aykırılık arz etmektedir; nitekim Çevre Kanunu'nda “ÇED” ve “PTD” tanımları halen birbirinden ayrı kavramlar olarak düzenlenmekte iken, alt mevzuat olan Yönetmelik'te bu ayrımın sonuçlarının birleştirilmesi, normlar hiyerarşisi bakımından da sorunludur. Kaldı ki ortada bir ÇED süreci olmadığı halde adeta ÇED süreci yürütülmüş ve olumlu sonuçlanmış gibi, proje tanıtım dosyası sunulan EK-2 kapsamındaki projeler bakımından “ÇED Olumlu” kararı verilmesi belirlilik ve şeffaflık ilkelerine aykırıdır. Nitekim ÇED süreçlerinde halkın katılımı, saha çalışmaları, kurumlar arası izin ve komisyon incelemesi vb. özgü bir prosedür söz konusudur. Bu prosedürler yerine getirilmeksizin proje tanıtım dosyası üzerinden yapılan incelemeyle verilen kararın aynı isimle ifade edilmesi, hukuki belirliliği zedelemekte, idare hukuku ilkeleriyle çelişmektedir. Yine kamuoyu nazarında “ÇED Olumlu” ibaresi, projenin çevresel etkilerinin en üst düzeyde denetlendiği, halkın katılımını da içeren bu denetim sonucunda projenin onaylandığı anlamına gelmektedir. EK-2 kapsamında yer alan bir projeye ilişkin kararın, halkın katılımı toplantısı yapılmadan aynı kavramla ifade edilmesi, yurttaşların projenin risklerini ve denetim düzeyini gereğince kavramasını engellemektedir. Bu durum çevresel bilgi edinme hakkı ve çevresel karar verme süreçlerine katılıma ilişkin Aarhus Sözleşmesi'nin ruhuna aykırıdır.

Danıştay 6. Dairesi 16.02.2023 tarihli ve 2022/7391 E. sayılı kararı ile ÇED Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler hakkında yürütmeyi durdurma kararı vermiş, bunun üzerine yürütmesi durdurulan maddeler yeniden düzenlenerek 26.06.2025 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹² Yönetmelik değişikliği ile EK 2'de (*Çevresel Etkileri Değerlendirme ve Ön İncelemeye Tabi Projeler -ÇED Gerekli Değildir Kararı Alınması Gereken Projeler*) yer alan taş kömürü ve bitümlü maddelerin gazlaştırılması ve sıvılaştırılması projelerinde, günlük 50 ton kapasite alt sınırı 500 tona çıkarılmış, Danıştay kararının ardından yapılan değişiklikle bu sınır yeniden 50 ton olarak düzenlenmiştir. Yine 400.000 ton/yıl ve üzeri kırma, eleme, yıkama, kurutma ve cevher hazırlama işlemlerinden en az birini yapan tesisler, değişiklik öncesinde EK 1'de (*ÇED Olumlu Kararı Alınması Gereken Projeler*) yer almakta iken “400.000 ton/yıl ve üzeri” ibaresi kaldırılarak EK 2 listesine (*ÇED Gerekli Değildir Kararı Alınması*

¹² <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/06/20250626-1.htm>

Gereken Projeler) alınmış, Danıştay kararıyla “400.000 ton/yıl ve üzeri” ibaresi yeniden eklenerek EK 1’e dahil edilmiştir.

Görüldüğü üzere, madencilik faaliyetlerinin kolaylaştırılması amacıyla çevre mevzuatını zayıflatan düzenlemelere yönelik adımlar yıllardır süregelmektedir. Halihazırda yine Maden Kanunu’nda yapılacak değişikliklerle, özel çevre koruma bölgelerinde, Milli Parklar Kanunu’na göre korunan alanlarda, sulak alanlarda, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde, turizm merkezlerinde, Kıyı Kanunu’na göre korunması gerekli alanlarda, 1 inci derece askeri yasak bölgelerde, 1/5000 ölçekli imar planı onaylanmış alanlarda, sit alanlarında ruhsat düzenlenmeden önce Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü’nün, ilgili kuruma proje hakkında görüş sorarak izin talebinde bulunacağı, ilgili kurumun, dört ay içinde cevap vermemesi halinde izin verilmiş sayılacağı, verilen iznin işletme ruhsatına geçiş veya temdit değerlendirmelerinde de o alanda devam edeceği şeklinde idari denetim mekanizmalarını devre dışı bırakan, kontrol süreçlerinin etkinliğini ciddi şekilde zayıflatan bir düzenleme getirilmekte; yine ÇED süreçlerini etkisizleştiren değişikliklerle özel çevre koruma bölgeleri, sulak alanlar, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri, kıyıları ve sit alanları gibi hassas bölgeler üzerinde ciddi ekolojik ve kültürel tahribatın önü açılmaktadır.

SULAK ALANLAR BAKIMINDAN:

2872 sayılı Çevre Kanunu’nda sulak alanlar, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerleri olarak tanımlanmış olup 9. maddede sulak alanların korunmasının esas olduğu belirtilmektedir. Sulak alanlar, karbon tutulumunu sağlayarak iklim kriziyle mücadelede önemli rol oynayan sera gazı yutak alanlarıdır. Türkiye’nin 1994 yılında taraf olduğu *Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)* taraf devletlere sulak alanlarının ve su kuşlarının korunmasını geliştirmek ve yeterli inzibati tedbirleri almak hususlarında yükümlülükler getirmektedir. Ne var ki Türkiye’de sulak alanların korunmasına ilişkin güncel pratikler bilhassa kuraklık, kirlilik kaynaklı kayıplar, endüstriyel projeler, çevresel sürdürülebilirliği ihlal eden HES projeleri sulak alanlar üzerinde halihazırda geri dönüşü olmayan ekolojik riskler doğurmakta iken, incelemeye konu Kanun ile sulak alanların ekolojik korunumunu daha da zayıflatan sonuçların meydana geleceği öngörülmektedir.

Sulak Alanların Korunması:

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’nde “*Tampon Bölge*” tanımı yer almakta olup buna göre tampon bölge, sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile ayrılan ve su toplama havza sınırını geçmemek ve sınırları varsa ekolojik etkilenme bölgesinden, yoksa sulak alan bölgesinden itibaren 2500 metreden az olmamak üzere ayrılan bölgeyi ifade etmektedir. Yönetmelik’te tampon bölgenin kapsadığı alan koruma

bölgesi olarak sayılmıştır. Yönetmelik’e göre galeri veya kuyu açarak veya patlayıcı madde kullanarak işletilen her türlü taş ve maden ocakları, maden cevheri zenginleştirme tesisleri, maden cevheri depolama yerleri, nükleer, termik ve jeotermal enerji santralleri tampon bölgede yapılması yasak olan faaliyetler olarak sayılmış, patlayıcı madde kullanılmayan ve açık sistemle işletilen taş ve maden ocakları ise Bakanlığın iznine tabi tutulmuştur.

Koruyucu düzenlemelere karşın halihazırda sulak alanları tehdit eden çok sayıda madencilik projesi gündeme gelmektedir. Örneğin Antalya’nın Korkuteli ilçesindeki Dökük Mevkii Dereköy Yaylası’nda, Turkuaz Kömür İşletmeleri A.Ş. tarafından tarım arazilerinin ortasında ve su kaynaklarına yakın bir alanda kömür madeni açılması planlandığına ilişkin haberler kamuoyuna yansımıştır. Kömür madeni açılmak istenen bölgenin yöre halkının içme suyu kaynağı olan Dereköy Dağı Kartal su kaynağına 2 kilometre uzaklıkta olduğu, bölgenin ana su kaynağı olan Korkuteli Çayı’nın ve bölgede kurulu Korkuteli Barajı’nı besleyen Menevşelik su kaynaklarının da planlanan maden projesinin tehdidi altında olduğu belirtilmektedir.¹³

Yine Koza Altın İşletmeleri A.Ş. tarafından Çanakkale Serçiler ve Terziler Köyleri yakınlarında planlanan Karapınar Açık Ocak Altın-Gümüş Madeni Projesi, üçüncü ÇED sürecinin sonucunda ÇED Olumlu Raporu almış olup bölgenin tek içme suyu kaynağı olan Atikhisar Barajı’na yalnızca 1.400 metre mesafede yer almaktadır.¹⁴

7554 sayılı Kanun’la sulak alanları tehdit eden faaliyetlere ilişkin mevcut koruma rejimi gevşetilmekte, ilgili kurumlarca “*cevap vermemenin olumlu sayılması*” gibi idare hukuku ilkelerine aykırı düzenlemelerle sulak alanların madencilik projelerine açılması prosedürü kolaylaştırılmaktadır. Çevre Kanunu’nun 3. maddesi uyarınca çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odalarının, birliklerin, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratma yükümlülüğü altındadır.

İdarenin saydamlığı ilkesi, bilgi edinme hakkı kapsamında bireylerin çevreye ilişkin kamu makamları nezdinde bulunan bilgi ve belgelere erişimini sağlayarak, çevrenin korunması için önleyici tedbirlerin alınmasını ve çevreyi tehdit edecek faaliyet ve projelerin kamuoyu veya ilgililerince bilinmesini mümkün kılar.”¹⁵

Ne var ki maden ruhsatlandırmalarının dağılışı, yoğunlaştığı bölgeler ve bu bölgelerin arazi yapısı dahi ilgili verilerin Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından satın alınmasıyla bilinebilmektedir. Madencilik faaliyetlerine ilişkin bilgi ve verilerin şeffaf ve kamuya açık olmaması; sulak

¹³ <https://yesilgazete.org/derekoy-yaylasina-maden-ocagi-girisimi-koyluleri-ayaga-kaldirdi/>

¹⁴ <https://canakkalegundem.net/2025/04/19/erkekten-kozaya-tepki-su-havzasinda-maden-olur-mu/>

¹⁵ İbrahim Ö. Kaboğlu, *Çevre Hakkı* (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1992) , 81-82.

alanların, doğal ve kültürel varlıkların korunumu için sivil toplum kuruluşlarının politika süreçlerinde yer almasını engellemekte, etki mekanizmalarını zayıflatmakla, süreçlerin bölge halkının bilgi ve öngörüsü dışında yürütülmesini sonuçlamaktadır.¹⁶

Kanun değişikliğiyle, ilgili kurumların izni alınmaksızın ve ÇED süreçleri işlevsel bir biçimde gerçekleştirilmeksizin enerji ve madencilik faaliyetlerinin hızlandırılması öngörülmektedir. Bu durum halihazırda şeffaf olmayan süreçleri daha da zayıflatarak katılımcı ve bilimsel ÇED süreçlerinin önüne geçmekte, idari denetim mekanizmalarını devre dışı bırakmakta; sulak alanların havzasıyla birlikte tahrip edilmesi ve sonuçta sucul alan ekosisteminin, bu alandaki biyoçeşitliliğin, su döngüsü ve su akış rejimlerinin zarar görmesine neden olabilecek sonuçların önünü açmaktadır.

Su Güvenliği ve Sağlık Hakkı:

Halihazırda etkisi kamuoyunda tartışmalı olan ÇED süreçlerinin ve denetim mekanizmalarının yapılacak değişikliklerle iyice işlevsizleştirilmesi; ÇED raporlarında kriterleri belirlenen atık yönetiminde zaafiyete, çevresel risk değerlendirmelerinde sakatlıklara, bu ve benzeri aksaklıklar nedeniyle kirleticilerin yer altı sularına karışmasına, özellikle siyanürlü altın madenciliğinde kullanılan siyanür bileşiklerinin, katı atıkların, ağır metallerin, toz, gaz ve sıvıların yeraltı ve yüzey sularına karışarak su kaynaklarının kirlenmesiyle halk sağlığı üzerinde ciddi risk doğurmasına ilişkin kaygıları beraberinde getirmektedir.

Nitekim 2011 yılında Kütahya Gümüşköy’de Eti Gümüş A.Ş. maden işletmesinde atık su depolama barajında meydana gelen çökme, siyanür sızıntısı riskini gündeme getirmiştir. TMMOB tarafından aktarılan bilgiye göre bölgedeki içme suyundan alınan numunenin Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO) tarafından yaptırılan laboratuvar analizi sonucunda, sudaki siyanür miktarının limit değerden %40 daha fazla olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.¹⁷

Benzer şekilde 13 Şubat 2024 tarihinde Erzincan’ın İliç ilçesi Çöpler Köyü mevkiinde Anagold Madencilik San. ve Tic. A.Ş. tarafından işletilen altın madeni işletmesinde meydana gelen maden felaketinde dokuz madencimiz hayatını kaybetmiş; siyanür ile ayrıştırma yapılan yığın liç alanında siyanür ve sülfirik asit içeriğine sahip, toksik ağır metal içeren ve insan sağlığı için son derece tehlikeli olan atık yığının Fırat havzasına karıştığı belirtilmiştir. İşletmeye açıldığı tarihten itibaren madende birden çok kez kapasite arttırımına gidilmiş, Bakanlık tarafından ‘ÇED Olumlu’ ve ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararları verilmiştir. 13.02.2024 tarihli kazadan önce 21 Haziran 2022 günü siyanür taşıyan boru patlamış; siyanür, sülfirik asit ve çok sayıda kimyasal maddenin Fırat Nehri üzerindeki İliç Barajı sularına karıştığı yönünde iddialar kamuoyuyla paylaşılmıştır.¹⁸ Kamu yararı gözetilmeksizin hayata geçirilen uygulamalar, başta yaşam hakkı

¹⁶ https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/erzincan-ve-tunceli-cevresinde-madencilik_2.pdf

¹⁷ https://eski.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=4807&tipi=3&sube=0

¹⁸ <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/ilic-altin-madeni-kazasi-altin-ekosistem-halk-sagligi.pdf>

olmak üzere sağlık hakkı ve sağlıklı çevrede yaşama hakkı gibi temel insan haklarına ilişkin ihlalleri gündeme getirmektedir. İzin ve yetki prosedürlerini zayıflatan, ÇED süreçlerini ve denetim mekanizmalarını işlevsizleştiren düzenlemeler neticesinde ağır örneklerin yaşanabileceği kaygısı ortaya çıkmaktadır.

Su Yönetimi ve Su Hakkı:

TÜİK'in 19 Aralık 2019 tarihli Maden İşletmeleri Su, Atıksu ve Atık İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre maden işletmelerinin 2018 yılında 249 milyon m³ su çektiği, çekilen suyun %51,2'sinin kuyudan, %22,3'ünün deniz ve kaynaktan, %10,4'ünün ocak içi sudan, %4'ünün akarsudan, %3,7'sinin gl ve göletten ve %8,4'ünün diğer su kaynaklarından temin edildiği belirtilmektedir.¹⁹ Bu istatistiğin bildirilen veriler işığında ortaya çıktığı unutulmamalıdır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından 2002'de ilan edilen Genel Yorum 15'te *"Su hakkı, herkesin kişisel ve ev içi kullanımları için yeterli, güvenli, kabul edilebilir, erişilebilir ve bedeli ödenebilir suya sahip olma hakkını öngörmektedir."* denilmektedir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 11(1). maddesi uyarınca *'yeterli yaşam standardı hakkı'*nın bir uzantısı olan *'güvenli içme suyuna ve sanitasyona erişim hakkı'* uluslararası alanda tanınan insan hakları arasında kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 28 Temmuz 2010 tarihinde A/RES/64/292 sayılı kararıyla, "güvenli ve temiz içme suyu ve sanitasyon hakkını, yaşamın ve tüm insan haklarının tam olarak yaşanması için elzem bir insan hakkı olarak" tanımıştır. Ayrıca, 2015 yılından bu yana, Genel Kurul ve İnsan Hakları Konseyi, hem güvenli içme suyu hakkını hem de sanitasyon hakkını birbiriyle yakından ilişkili ancak bağımsız iki ayrı insan hakkı olarak tanımıştır.²⁰

Su hakkı, bireylerin mevcut su kaynaklarından yararlanabilmesini, keyfi su kesintilerinden ve kaynakların kirletilmesinden korunmasını güvence altına almakta, yine su hizmetlerinin herkes için eşit erişim imkanı sağlayacak şekilde yönetilmesini zorunlu kılmaktadır.

Maden işletmeciliğindeki yoğun su kullanımı dikkate alındığında, 7554 sayılı Kanun kapsamında süper izin ve kolaylaştırılmış ruhsat dönemiyle birlikte su kaynaklarının maden işletmelerine tahsis edilmesi, su kaynakları üzerinde ciddi baskı oluşturacak ve su stresi yaşayan ülkemizde yurttaşların içme ve kullanma suyuna erişimini sınırlayan sonuçları beraberinde getirecektir.

¹⁹ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Maden-Isletmeleri-Su,-Atiksu-ve-Atik-Istatistikleri-2018-30670#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Maden%20%C4%B0%C5%9Fletmeleri%20Su%2C%20At%C4%B1ksu%20ve%20At%C4%B1k%20%C4%B0statistikleri%20Anketi%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re,di%C4%9Fer%20su%20kaynaklar%C4%B1ndan%20temin%20edildi.>

²⁰ <https://www.ohchr.org/en/water-and-sanitation/about-water-and-sanitation>

KORUNAN ALANLAR BAKIMINDAN:

İnceleme konusu 7554 sayılı Kanun, kamuoyunda her ne kadar başta zeytinlikler olmak üzere orman ekosistemi merkezinde gündeme gelmişse de 3. madde kapsamında kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, turizm merkezleri, kıyılar, sit alanları, milli parklar gibi hassas alanlarda da düzenleme kapsamında olup Kanun, bu bölgelerin ekolojik ve kültürel korunumu açısından da ciddi risk teşkil etmektedir.

Kültür Varlığının Tespiti Halinde Maden İşletmesine Tazminat Ödenmesi:

Kanun kapsamında Maden Kanunu'nda öngörülen değişikliklerle ruhsat düzenlendikten sonra alanın, izne tâbi hâle gelmesi durumunda dahi madencilik faaliyetlerine devam edileceği, ancak ruhsat sahasında kültür varlığının tespiti hâlinde madencilik faaliyetlerine devam edilebilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görüşünün aranacağı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra kültür varlığının tespiti nedeniyle “zarar gören” yatırım sahibine tazminat ödenmek suretiyle ruhsat hakkının sonlandırılacağı düzenlemesine yer verilmektedir. Kamu kaynaklarının kullanımında kamu yararı ilkesine aykırı bir yaklaşımı ortaya koyan düzenleme, inceleme konusu Kanun'un; çevrenin, tarihin, doğal ve kültürel mirasın korunumu yerine sermaye menfaatlerini önceleyen bir anlayış üzerine bina edildiğini açıkça göstermektedir.

Öyle ki, Kanun'un 19. maddesi uyarınca Elektrik Piyasası Kanunu'na eklenen Geçici 34. madde ile, yapı ruhsatı ve/veya yapı kullanma izin belgesi olmadan tesis edilerek 31.12.2024 tarihinden önce kısmen veya tamamen işletmeye girmiş olan lisanslı elektrik üretim tesisleri ve bunların zorunlu altyapı unsurları için af öngörülmekte olup sırf bu düzenleme dahi Kanun'un kamu yararı gözetmediğini ortaya koymaktadır.

Ruhsat düzenlendikten sonra bölgenin koruma statüsü kazanması halinde dahi madenciliğin devamına imkan verilmesi, doğal ve kültürel mirasın korunmasını tehdit etmekte; Devletin tarih, kültür ve tabiat varlıklarını koruma yükümlülüğünü düzenleyen Anayasa'nın 63. maddesine, Türkiye'nin tarafı olduğu Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne de aykırılık arz etmektedir.

Korunan Alanların Durumu:

TEMA Vakfı'nın 2021 tarihli açıklamasına göre Türkiye'de nitelikleri ve nadir canlı türleri ile milli park ilan edilen alanların yüzde 51'inin maden sahası olarak işlenmiş olduğu; Zonguldak ve Tekirdağ-Kırklareli'ndeki milli parkların yüzde 97'sinin, Muğla'dakilerin yüzde 85'inin, Artvin'dekilerin de yüzde 84'ünün madenlere ruhsatlı olduğu, ayrıca Zonguldak-Bartın'da milli parkların yüzde 89'unun arama ve işletme, Artvin'dekilerin yüzde 30'unun arama, Afyon'dakilerin yüzde 10'unun da işletme ruhsatına sahip

olduğu ifade edilmektedir.²¹ Kanun, zeytinlikler ve orman ekosistemiyle sınırlı olmaksızın, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, kıyılar, doğal ve arkeolojik sit alanları ile milli parklar gibi çevresel, kültürel ve turistik açıdan yüksek önemi haiz alanlarda madencilik ve enerji faaliyetlerine izin verilmesini kolaylaştırıcı düzenlemeler içermekte, ÇED süreçlerini gevşetmekte, denetim mekanizmalarını askıya almakta, bu ise söz konusu hassas bölgelerin koruma statülerini önemli ölçüde tehdit etmektedir.

TEMA Vakfı'nın verileri de göstermektedir ki inceleme konusu Kanun ile Türkiye'nin biyolojik çeşitliliği, ekolojik dengesi ve doğal-kültürel mirası, kısa vadeli ekonomik kazanımlar uğruna telafisi mümkün olmayan bir tahribatla karşı karşıya kalacaktır. Nitekim alanın, izne tâbi hâle gelmesi durumunda dahi madencilik faaliyetlerine devam edileceği, ancak ruhsat sahasında kültür varlığının tespiti hâlinde madencilik faaliyetlerine devam edilebilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görüşünün aranacağı, kültür varlığının tespiti nedeniyle yatırımını gerçekleştiremeyen işletme sahibine tazminat ödeneceği şeklindeki düzenleme kamu yararı ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasa'nın 63. maddesi'nde yer alan *"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır."* hükmüne de açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Kanun, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükleri de ihlal etmektedir. Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesi'nin Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi) kapsamında yer alan yedi protokolden beşine taraf olan Türkiye, bunlardan biri olan Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyoçeşitliliğe İlişkin Protokol (SPA ve Biyoçeşitlilik Protokolü) ile biyolojik çeşitliliğin korunması ve özel koruma alanlarının sürdürülebilir yönetimi hususlarında taahhüt altına girmiştir. Kanun, uluslararası yükümlülüklerle bağdaşmayarak, Türkiye'nin çevresel sürdürülebilirlik ve biyoçeşitlilik koruma taahhütlerini ihlal etmektedir.

İKLİM KRİZİ VE TÜRKİYE'NİN TAAHHÜTLERİ:

Sanayi devrimiyle artan fosil yakıt tüketimi sonucunda meydana gelen sera gazı salınımları ülkeleri iklim değişikliğiyle mücadele hususunda uluslararası çapta harekete geçmeye zorlamıştır. 5-16 Haziran 1972 tarihinde, çok sayıda ülkenin küresel bazda çevre sorunlarını ele almak üzere ilk kez bir araya geldiği Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı)'nın ardından Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur. 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Zirvesi), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kabul edilmiştir. 2001 yılında gerçekleşen 7. Taraflar Konferansı'nda (COP-7) Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin Ek-1 listesine dahil edilerek Ek-2 listesinden çıkarılma süreci

²¹ <https://www.indyturk.com/node/388706/%C3%A7evre/milli-park-ilan-edilen-alanlar%C4%B1n-y%C3%BCzde-51%E2%80%99i-maden-sahas%C4%B1-olarak-belirlendi#:~:text=Do%C4%9Fal%20nitelikleri%20ve%20nadir%20canl%C4%B1,y%C3%BCzde%2084'%C3%BC%20m adenlere%20ruhsatl%C4%B1.>

başlatılan Türkiye, 24 Mayıs 2004 tarihinde BMİDÇS'ye, 2009'da Kyoto Protokolü'ne, 2016 yılında ise küresel ortalama sıcaklık artışını sanayileşme öncesi döneme göre mümkün olduğunca 2°C'nin altında tutmayı, mümkünse 1,5 derece ile sınırlamayı hedefleyen Paris Anlaşması'na taraf olmuştur. Paris Anlaşması 7 Ekim 2021'de Meclisten geçmiş ve onaylanmıştır. Anlaşmaya göre Türkiye beş yılda bir BMİDÇS Sekreteryasına her seferinde daha iddialı azaltım hedefleri (ve isteğe bağlı olarak iklim değişikliğine uyum hedefleri) içerecek şekilde Ulusal Katkı Beyanı (NDC) sunmakla yükümlüdür. 2053 yılına dek net sıfır emisyon hedefini açıklayan Türkiye, Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı ile 2030 yılına kadar sera gazı emisyonunu %41 azaltacağını taahhüt etmektedir. 2021 yılında Glasgow'da gerçekleştirilen BM İklim Değişikliği Konferansı (COP-26) kapsamındaki Glasgow İklim Pakti'nda, küresel ısınmanın en büyük nedeni olarak kabul edilen fosil yakıt (kömür, petrol, doğal gaz) kullanımına ilişkin kömür enerjisinin aşamalı olarak azaltılması ve etkisiz fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılması hususlarına ilk kez yer verilmiştir.²²

Türkiye'nin tarafı olduğu Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında üstlendiği hedef ve taahhütler dikkate alındığında; ormanlar, meralar ve sulak alanlar gibi sera gazı yutaklarının kolaylaştırılmış ruhsatla, -"stratejik ve kritik" madenler bakımından ise bundan da muaf olarak- madencilik ve enerji projelerine açılması; Sözleşme yükümlülükleri ve iklim krizi hedef ve taahhütleri bakımından ciddi bir çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Kanun gerekçesinde 2024 yılındaki elektrik üretiminin yaklaşık 47,3 TWl'ının (%14'ü), yerli kömür santrallerinden elde edildiği, bu sayede yaklaşık 9 milyar metreküp doğal gaz ithalatının önüne geçildiği ve yaklaşık 3,5 milyar Amerikan doları tutarında dış ticaret açığının önlenildiği, yerli kömüre dayalı elektrik üretiminin sadece teknik bir üretim tercihi değil; aynı zamanda ekonomik istikrar, milli çıkar ve enerji bağımsızlığı açısından da vazgeçilmez olduğu ifade edilmekte, kömür santrallerinin bir dizi avantajı sıralanmaktadır. Yine gerekçede *"çevre ve insan hassasiyeti arttırılarak madencilik faaliyetlerinin daha etkin ve verimli şekilde yapılması"* ifadesine yer verilmesi dikkat çekicidir.

Kanun maddeleri, fosil yakıt bazlı enerji projelerinin ÇED ve ruhsat süreçlerini kolaylaştırırken, gerekçede ortaya konan yaklaşım, iklim kriziyle mücadele hedefleriyle çelişmekte ve uzun vadeli çevresel sürdürülebilirlik açısından riskler taşımaktadır. Bundan da öte Kanun ile, ekosistem yıkımı ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi geri dönüşü olmayan ağır çevresel felaketlere kapı aralanmaktadır. Bu nedenle, kömürden çıkış hedefiyle karbon yutaklarının korunması önceliklendirilmeli, uluslararası taahhütlere uyum ve çevresel sürdürülebilirlik için bütüncül yaklaşımlarla gerçekçi, samimi ve bilimsel politikalar benimsenmeli iken fosil yakıt bağımlılığına dayalı enerjiyi teşvik eden; ormanları, zeytinlikleri, sulak alanları "hızlı ruhsatla" maden faaliyetlerine açan, zeytinliklerin taşınmasına ilişkin düzenlemeler getirerek

²² https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma3_auv_2_cover%2520decision.pdf

zeytin ekosistemini bozan ve erozyonu tetikleyen politikaların benimsenmesi kamu yararı ilkesini yok saydığı gibi geleceği de tehdit etmektedir.

BÖLÜM VII:

“SÜPER İZİN” YASASI KARŞISINDA EKOLOJİK MÜCADELE: 95 SAYILI TORBA YASA TEKLİFİ’Nİ KONUŞUYORUZ PANELİ SONUÇ BİLDİRİSİ

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu tarafından 13 Temmuz 2025 tarihinde, 7554 sayılı Kanun’un çevresel, hukuki ve sosyal boyutlarını değerlendirmek amacıyla bir panel düzenlemiştir. Panel tarihi itibarıyla teklif aşamasında olan Torba Kanun, daha sonra 7554 sayılı Kanun olarak yürürlüğe girmiştir. İstanbul Barosu Galata Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen panel, söz konusu Teklif’in hazırlanma amacı, hedefleri ve olası sonuçlarını tartışmak ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla düzenlenmiştir.

Panelde Kanun Teklifi’nin incelenmesinin yanı sıra, Türkiye’nin maden ve çevre politikaları da masaya yatırılmış olup bu alanlarda yaşanan sorunların çözümü amacıyla çeşitli STK, dernek, siyasi parti temsilcileri ile yurttaşlar fikir ve görüşlerini dile getirme fırsatı bulmuştur. Böylelikle panel, kamuoyunun Kanun Teklifi’ne dair farkındalığının artmasını sağlamıştır.

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Esmenur ÇAĞLAK’ın moderatörlüğünde iki oturum halinde düzenlenen panelin sunuş konuşması İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Yürütme Kurulu Üyesi Av. Tansu GÜNGÖR tarafından, açılış konuşması ise İstanbul Barosu Başkanı Av. Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU tarafından gerçekleştirilmiştir.

Panelin 1. Oturumunda sırasıyla;

1. İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi Orman Mühendisliği, Çevre ve Orman Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi ve İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Prof. Dr. Osman Devrim ELVAN,
2. İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ,
3. İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Deniz BAYRAM,

konuşmacı olarak yer almıştır.

2. Oturumda ise sırasıyla;

1. TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi, Çevre Mühendisi Berna BALCIOĞLU,

2. Biyolog ve Çevre Aktivisti Halime ŞAMAN,

3. Gazeteci Bahadır ÖZGÜR,

konuşmacı olarak yer almıştır.

Her iki oturumun ardından düzenlenen forumda, yurttaşların soru ve önerileri alınarak, Torba Kanun özelinde Türkiye'nin maden ve enerji politikalarının çevre üzerindeki olumsuz etkileriyle mücadele ve bu olumsuzlukların giderilmesine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Panelistlerin anlatımlarından ve bunlara ek olarak panelin açılış konuşması ile katılımcıların paylaşımlarından derlenen değerlendirmeler aşağıda listelenmektedir;

Açılış konuşmasını gerçekleştiren İstanbul Barosu Başkanı Av. Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU; Anayasal çerçeveden hareketle Kanun Teklifi'ne ilişkin çekinceleri değerlendirmiş, Anayasamızın kurumsal anayasa hukuku ve özgürlükler anayasa hukuku kavramlarının yanı sıra çevresel anayasa hukuku bakış açısıyla da okunması gerektiğini, Türkiye'nin aynı zamanda bir çevre devleti olduğunu, Anayasamızın 3. maddesi uyarınca Türkiye ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğundan bu bütünlüğün korunumunun Kazdağları'ndan Cerattepe'ye Akbelen'den İliç'e, bu ülkenin yeraltı ve yerüstü doğal değerlerinin nitelikli bir biçimde korunmasına bağlı olduğunu; ölçülülük ilkesi, çevre hakkı ve ormanların korunmasına yönelik Anayasa hükümlerine aykırılıkların Anayasa'nın başlangıç hükümlerinden hareketle yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.

İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi Orman Mühendisliği, Çevre ve Orman Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi ve İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Prof. Dr. Osman Devrim ELVAN; Türkiye'de orman mevzuatının tarihsel gelişimini ele alarak; 1950'lerden itibaren yapılan mevzuat değişiklikleriyle orman tanımını daraltan hükümlerin ihdas edildiğini, bilhassa kamuoyunda 2B yasası olarak bilinen değişikliğin ve 6831 sayılı Orman Kanunu ek 16. maddesinin ormanlarımızın tahribatına yol açtığını, 2004 yılında ormanlardaki maden uygulamalarının ve izinlerin tamamen madencilik mevzuatına konu edileceğini öngören değişikliğin yasalaştığını fakat Anayasa Mahkemesi'nin bu değişikliği Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiğini, Torba Kanun'un orman alanlarındaki izinlerin Orman Genel Müdürlüğünden alınıp Maden Araştırma ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne (MAPEG) devrini öngördüğünü, MAPEG'in orman alanlarında tek yetkili olacağını, Orman Genel Müdürlüğünün aksine MAPEG'in taşra teşkilatı bulunmadığından denetim yapacak personel sayısının

oldukça az olduğunu, son yıllarda madencilik ve enerji izinlerinde ekolojik dengeler gözetilmeksizin büyük bir artışın gerçekleştiğini, yine son yıllarda orman yangınlarının büyük bir kısmının enerji nakil hatlarındaki bakımsızlıklardan kaynaklandığını, Kanun Teklifi'nin Anayasamızın yanında imzacısı olduğumuz uluslararası sözleşmelere de aykırı olduğunu, sonuç itibarıyla doğal kaynaklarımızı koruyan ve doğaya en az zarar verecek şekilde madencilik faaliyetlerini düzenleyen bir yasanın hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği, Ormancılık Politikası ve Yönetimi Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ; Teklif'in orman ekosisteminin yarattığı üstün kamu yararından daha üstün bir kamu yararı içermediğini, Teklif'in ormanlardaki her türlü madencilik faaliyeti için MAPEG'e izin yetkisi öngördüğünü, Maden Kanunu'nda madenin yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal enerji ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde olarak tanımlandığını, halihazırda enerji yatırımlarının %33,64'ünün orman sahalarında yapıldığını, orman ekosistemi sadece ağaçlardan meydana gelmediğinden ormanların taşınamayacağını, ormanlarımız 2016 yılına dek her yıl ortalama 60-65 milyon ton karbonu atmosferde tutmaktayken son yıllarda bu miktarın yarı yarıya azaldığını, son 12 yılda 10 hektardan küçük orman sahalarının 55.000'den 120.000'e yükseldiğini; zira ormanlarımızın maden, turizm, enerji vb. faaliyetlerle paramparça edildiğini, madencilik sektörünün ülkemizin gayrisafi yurt içi hasılasında sadece %1,02 oranında yer bulduğunu, yine madencilik sektörünün istihdamdaki payının sadece %0,45 olduğunu, çıkarılan madenlerin büyük çoğunluğunun işlenmeksizin hammadde olarak satıldığını, Anayasamızın 56. maddesi uyarınca herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu vurgulayarak maden mevzuatına yönelik değişikliklerin mevcut madenlerin verimliliğini artırmak ve maden kazalarını önlemek yönünde yapılması gerektiğini, Kanun Teklifi'nin bu haliyle birtakım maden şirketlerinin servetlerine servet katmasından başka bir netice getirmeyeceğini belirtmiştir.

İstanbul Barosu Çevre, Kent ve İmar Hukuku Komisyonu Üyesi Av. Deniz BAYRAM; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları bağlamında kurban edilmiş bölge olarak değerlendirilen sahalara ilişkin başvurularda nedensellik bağından bahsedilemeyeceğini, zira bu bölgelerde yaşayan herkesin mağdur olduğunu, çevresel bozulmaya neden olan kirlilik kaynaklarının özel hayatın korunması hakkını ihlal ettiğini, 2000'li yıllardan itibaren ülkemizin birçok yöresinin kirliliğe kurban edilmiş bölge olarak değerlendirilebileceğini, kimi yerleşim yerlerinde ikamet edenlerin tamamına yakınının kanser vb. hastalıklardan muzdarip olduğunu; sürecin elektrik dağıtımının özelleştirilmesiyle başladığını, acele kamulaştırma kurumunun çevre tahribatında bir enstrüman olarak kullanıldığını, kararların iptali için hak aramanın oldukça masraflı ve maliyetli olduğunu, bu durumun yurttaşların hak arama özgürlüğüne halel getirdiğini, santral işlemecilerinin çevre yatırımları yapmasını ve tesisleri rehabilite etmesini öngören

düzenlemelerin bir türlü tatbik edilmediğini, gün geçtikçe etkisizleştirilen ÇED sürecinin Torba Kanun’la birlikte pratikte ortadan kalkacağını belirtmiştir.

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi, Çevre Mühendisi Berna BALCIOĞLU; Siyanür liçi yöntemiyle çıkarılan bazı madenlerin çevreye onulmaz zararlar verdiğini, çıkarılırken kullanılan zehir içerikli maddelerin toprağı verimsizleştirerek toplu balık ölümlerine yol açtığını, madencilik faaliyeti tamamlandıktan sonra “rehabilitasyon” adı altında yapılan çalışmanın gerçek bir rehabilitasyon olmadığını, zira zaman içinde toprağın organik ve canlı yapısını kaybettiğini, siyanür liçi işlemi neticesinde oluşan maddelerin toprak ve suyun yanında havaya da karışarak bölge tarımını verimsizleştirdiğini, bu maddelerin herhangi bir yolla insan bedenine girmesi halinde akut ve kronik zehirlenme, kansızlık, kalp yetmezliği, kanser, böbrek yetmezliği, akıl hastalıkları ve anormal doğumların görüldüğünün tespit edildiğini, Torba Kanun’un ülkemizin topraklarını sınırsızca bu yöntemle çıkarılan madenlere açacağını, Kanun kapsamında öngörülen zeytinliklerin taşınması uygulamasının gerçek anlamda bir taşıma olmadığını, zeytinliklerin taşınamayacağını; zira zeytin ağaçlarının toprağıyla, rüzgarıyla, aldığı güneş ışığıyla, çevresindeki mikroorganizmalarıyla bir bütün olduğunu, zeytinliklerin özgün bir ekosistem olduğu ve ekosistemlerin taşınamayacağını, Torba Kanun’un mera alanlarıyla ilgili de olumsuz sonuçlara yol açacağını, zira meraların karbonun neredeyse %20-30 ‘unu tuttuğunu ve köylünün önemli bir geçim kaynağı olduğunu, ÇED görüşlerinde uyuşmazlık meydana gelmesi halinde karar verici birimin Cumhurbaşkanı Yardımcısı başkanlığında kurulacak bir kurula bırakılacağını, böylece ÇED sürecinin siyasallaştırılacağını, sonuçta Torba Kanun’un özü itibarıyla tüm yaşamımızı tehdit ettiğini belirtmiştir.

Biyolog ve Çevre Aktivisti Halime ŞAMAN; Torba Kanun’un ekinde yer alan koordinat listelerinin Milas ve Yatağan ilçelerini hedef aldığını, Muğla nüfusunun %3’ünün göç etmek zorunda kalacağını, 57 bin 140 futbol sahası büyüklüğünde arazinin yok edileceğini, köylülerin eline ninelerinin, dedelerinin kemiklerinin verileceğini; böylece Kanun’la yöre halkının köksüzleştirileceğini, Komisyon toplantılarında yurttaşları, çevre platformlarını, STK’ları temsil edenler engellemelerle karşılaşırken; şirketleri, işverenleri temsil edenlerin ve Muğla yöresinde Teklif’in amacı doğrultusunda hareket eden kişilerin TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Başkanı Mustafa Varank tarafından “*isim isim bilinerek*” davet edildiğini, bu durumun hayret verici olduğunu, Komisyon görüşmelerinde maden ve enerji şirketi temsilcilerinin Kanun Teklifi’nden “*bizim yaşamız*” diye bahsettiğini, geçmişten bu yana mutlak koruyucu ve kollayıcı olarak bildiğimiz devletin gün geçtikçe hayatımızdan çıkarıldığını, devletin himaye ve güvencesinden yoksun kaldığımızı, yurttaşlar olarak artık şirketlerin ve sermaye odaklarının kâr – maliyet odaklı girişimlerinin yalnızca birer enstrümanı olarak görüldüğümüzü, bu nedenle hak temelli, karşılıklı sorumluluğa dayanan ve temsiliyet hakkımızın olduğu bir ilişki kurarak kolektif hak arayışına yönelmezsek yaşam alanlarımızı kaybetmeye ve yok olmaya doğru ilerleyeceğimizi belirtmiştir.

Gazeteci Bahadır ÖZGÜR; Türkiye’de çevre mücadelesinin yıllardan beri süregeldiğini, geçmişte maden şirketleri lehine hüküm tesis eden veya görüş belirten yargı mensuplarının emeklilik hayatlarını maden şirketlerinde yönetim kurulu üyelikleri edinerek geçirdiklerini, Torba Kanun’un kişiye özel bir düzenleme olduğunu, üç adet santral ve bu santrallerin işletmecileri için ihdas edildiğini, Kanun’la birlikte kamulaştırma kararının tapu ve ruhsat yerine geçeceğini, ülkemizin ekstraktivizmle (*hafriyatçılık*) yani Latin Amerika tipi bir sömürgecilikle karşı karşıya olduğunu, bunun madeni kaz-çıkar-götür anlamına geldiğini, Kanun’un özünde ekstraktivizm (*hafriyatçılık*) kavramının bulunduğunu, küresel gelişmelerin ticaret savaşlarına yol açtığını ve nadir madenlerin bu savaşlarda önemli bir enstrüman olarak kullanıldığını, Türkiye’nin bu iş bölümünde ucuz emek ucuz hammadde ve ucuz lojistik üssü olarak konumlandırıldığını, Türkiye’nin demir-çelik gibi düşük teknolojlili sanayi üretimlerine esir edildiğini ve bu üretim biçimlerinin kömüre ve termik santrallere bağlı olduğunu, meselenin antiemperyalizm meselesi olduğunu, günümüzde geçmişten farklı olarak suyun, toprağın, havanın ve ağaçların korunmasına yönelik her türlü mücadelenin antiemperyalist bir karakter kazandığını, bu mücadelenin emek ve hak mücadelesinden ayrı düşünülemeyeceğini, köylülere yönelik yoğun saldırıların bu bütüncül mücadelenin bastırılması amacını taşıdığını belirtmiştir.

Panele katılan siyasi parti, çevre platformu, dernek ve STK temsilcileri ile yurttaşlarımız gerek yönelttikleri sorularla gerekse fikir ve önerileriyle tartışılan konuları zenginleştirmişlerdir. Katılımcılar Torba Kanun’un tüm tarım alanlarını etkilediği belirterek; buna ilişkin farkındalığın yalnızca zeytinliklerle sınırlı kalmamasını, Muğla ili ile eş değer bir bilinç düzeyinin ülke genelinde oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır.

BÖLÜM VIII:

RAPORU HAZIRLAYANLAR:

Av. Dr. Sinem ŞİRİN IŞIK, Av. Esmanur ÇAĞLAK, Av. Görkem OVA, Av. Seher Deveci ÖZTÜRK,

Av. Songül GÖRECİ. Av. Tansu GÜNGÖR

PANEL BİLDİRİSİNİ HAZIRLAYAN:

Av. Görkem OVA

EDİTÖR:

Av. Tansu GÜNGÖR